

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tatjana Božnar

izr. prof. dr. Marjan Malešič

**VARSTVO PRED NESREČAMI NA OBMOČJU SELŠKE IN
POLJANSKE DOLINE**

Diplomska naloga

Škofja Loka, 2003

Za strokovno pomoč in usmerjanje pri izdelavi diplomske naloge se najlepše zahvaljujem svojemu mentorju dr. Marjanu Malešiču in Nataši Triler za pomoč pri lektoriranju. Za potrpežljivost in pomoč, v času mojega študija, posebno zahvalo namenjam mojim staršem in Matjažu ter vsem tistim, ki so mi na kakršen koli način pripomogli k uspešnem končanju študija.

1. UVOD.....	5
1.1. <i>Uvodne misli.....</i>	5
1.2. <i>Identifikacija problema.....</i>	7
1.3. <i>Hipotezi.....</i>	7
1.4. <i>Delovne metode</i>	7
1.5. <i>Struktura analize.....</i>	8
2. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	9
2.1. <i>Nesreča.....</i>	9
2.2. <i>Ogroženost.....</i>	11
2.3. <i>Varnost.....</i>	11
2.4. <i>Nacionalna varnost.....</i>	12
3. VARSTVO PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI	13
3.1. <i>Cilji in naloge sistema</i>	14
3.2. <i>Pristojnosti.....</i>	17
3.3. <i>Sile za zaščito, reševanje in pomoč</i>	18
3.4. <i>Izobraževanje in usposabljanje</i>	20
3.5. <i>Osebna in vzajemna zaščita.....</i>	20
3.6. <i>Načrti za zaščito in reševanje.....</i>	21
3.7. <i>Upravljanje in vodenje</i>	21
3.8. <i>Informacijsko telekomunikacijski sistem</i>	22
3.9. <i>Financiranje</i>	23
4. VARSTVO PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI NA OBMOČJU SELŠKE IN POLJANSKE DOLINE	23
4. 1. <i>Geografski oris območja Selške in Poljanske doline.....</i>	23
5. OGROŽENOST PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI NA OBMOČJU SELŠKE IN POLJANSKE DOLINE	26
5.1. <i>Nevarne snovi</i>	27
5.2. <i>Vihar</i>	29
5.3. <i>Poplave</i>	30
5. 4. <i>Potres.....</i>	32
5.5. <i>Zemeljski plazovi</i>	33
5.6. <i>Suša.....</i>	35
5.7. <i>Požar.....</i>	36

6. SILE ZA ZAŠČITO, REŠEVANJE IN POMOČ NA OBMOČJU SELŠKE IN POLJANSKE DOLINE.....	39
7. STATISTIČNI PODATKI NARAVNIH IN DRUGIH NESREČ ZA OBMOČJE SELŠKE IN POLJANSKE DOLINE.....	44
8. NESREČE IN DELOVANJE SIL ZA ZAŠČITO, REŠEVANJE IN POMOČ NA OBMOČJU SELŠKE IN POLJANSKE DOLINE.....	48
8.1. Ujma leta 1990 na območju Selške in Poljanske doline.....	48
8.1.1. Opis dogodka.....	48
8.2. Nesreča z nevarno snovjo v Gorenjski predilnici Škofja Loka 17. januarja 1999	52
8.3. Požar v Termu Bodovlje 11. januarja 1999	53
8.4. Zemeljski plaz v naselju Zminec pri Škofji Loki 22. novembra 2002	54
9. ZAKLJUČEK.....	55
10. LITERATURA.....	60
11. PRILOGA.....	64

1. UVOD

1.1. Uvodne misli

Nesreče so stare, kot je stara zgodovina človeštva, in so od nekdanjih sestavnih del vsakdanjega življenja človeka. V pradavnini, zlasti pa v času antičnega Rima in Grčije, so nesreče pripisovali nadnaravnim silam in kaznovanju bogov za nepokorščino ljudi. V preteklosti so se največkrat pojavljale nesreče, ki so izhajale iz naravnega okolja, kot so potresi, poplave, zemeljski plazovi, požari itd.

Po vplivom vse večjega tehničnega napredka in modernizacije se povečuje ogroženost okolja zaradi antropogenih nesreč, kot so nesreče v prometu, rudniške, industrijske nesreče, jedrske nesreče. Vendar pa se z nesmotrnimi posegi v prostor, z urbanizacijo, pozidavo in gradnjo prometnic povečuje tudi verjetnost pojava naravnih nesreč. Obenem obstaja veliko starih groženj, naravnih nesreč (potresi, poplave), ki imajo v sodobni družbi pod vplivom njenega razvoja in delovanja naravnih pojavov povsem drugačne, hujše posledice.

Naravne in druge nesreče lahko preidejo v katastrofo¹. Katastrofe se delijo na naravne katastrofe, ki so posledica geološke ali meteorološke dejavnosti, in večje nesreče, ki jih povzroči človek s svojim delovanjem ali tehnologijo (World Book International, 1995: 187). Katastrofe se pojavijo vsakih nekaj let, ena zadnja velikih naravnih katastrof je bil potres v Turčiji avgusta 1999.²

Slovenija se bolj kot s katastrofami srečuje z bolj ali manj velikimi naravnimi in drugimi nesrečami. Različna območja v Sloveniji različno ogrožajo naravne in druge nesreče. Slovenijo glede na njeno lego ob stičišču Alp, Panonske nižine, dinarskokraškega sveta in Sredozemlja ogrožajo vse nesreče, ki so značilne za omenjene naravnozemeljepisne enote.

Prav gotovo so za ozemlje Slovenije značilni rušilni potresi. Potresno območje 8. in 9. stopnje po MSK³ obsega 31,26% ozemlja. Na tem območju živi okoli 850.000 prebivalcev. Poplave ogrožajo več kot 300.000 hektarjev površin. Na območju običajnih poplav živi okoli 132.000 (7%), na območju velikih poplav pa 480.000 (24%) prebivalcev. Najbolj ogrožene so doline vzdolž hudourniških rek in potokov.

¹ Nenaden dogodek, ki ima izredno negativne posledice na tiste, ki jih prizadene. Vključuje veliko izgubo življenj in premoženja (World Book International, 1995: 187).

² 17. avgusta 1999 je prišlo do potresa v zahodnem delu Turčije na območju mesta Izmit ob vzhodni obali Marmornega morja. Povzročil je velikansko gmotno škodo ter zahteval 17.840 življenj (Vidrih, Godec, 2001: 182).

Zemeljski plazovi, podori in usadi pestijo znaten del Slovenije, posebno še Kozjansko, Haloze ter predele na Koroškem, Škofjeloškem, Tolminskem, Idrijskem in Cerkljanskem. Plazovi ogrožajo okoli 7000 km² ozemlja, erozija pa je prisotna na približno 9000 km² ozemlja.⁴ Viharji so redni spremljevalci hudih poletnih nalivov in neurij, pozimi pa se največkrat pojavljajo ob vdorih hladnega zraka. Škodo povzročijo tako v gozdovih kot v naseljih in na infrastrukturnih objektih (Ušeničnik, 1996: 11-12).

Slovenija ima glede na svojo zemljepisno lego dokaj ugodne razmere za nastanek neviht in toče. Toča pada skoraj izključno v toplem obdobju leta, najpogosteje junija, julija in avgusta. Povzroča veliko gospodarsko škodo, zlasti v kmetijstvu.

Poseben problem je suša, čeprav je Slovenija znana kot zelo »namočena« deželca. Od okoli 3500 mm padavin na južnem obrobju Julijskih Alp se letna količina padavin zniža v smeri proti Istri na 900 mm in v smeri proti madžarski meji na 800 mm. Tam se količina padavin približa povprečju letnih padavin na zemeljskem površju. Kljub veliki namočenosti so suše pogoste. Po letu 1950 je bilo v Sloveniji devet suš s katastrofalnimi posledicami. Dogajajo pa se tudi druge nesreče, zlasti žled, pozeba, snežni plazovi in seveda različne tehnološke nesreče, ki so glede na občutljivost naravnih sistemov posebno nevarne (Ušeničnik, 1996: 12-15).

Območji, ki jih v Sloveniji naravne nesreče najbolj ogrožajo, sta Posočje in Prekmurje. Posočje je utrpelo najhujše posledice dveh največjih naravnih nesreč v zadnjih letih pri nas, in sicer potres v Posočju leta 1998 in zemeljski plaz v Logu pod Mangartom novembra leta 2000, ki je zahteval tudi človeške žrtve. Prekmurje pa zadnja leta zaradi pomanjkanja padavin pesti poletna suša.

Ker v svetu in tudi v Sloveniji vse večjo pozornost namenjamo naravnim in drugim nesrečam in varstvu pred njimi, sem se odločila, da bom tudi svojo diplomsko nalogo namenila tej temi.

V svoji diplomski nalogi sem se zato osredotočila na proučevanje varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami na območju Selške in Poljanske doline, ki je del mojega vsakdanjega življenja, na katerem pa se nahajajo štiri občine - občina Gorenja vas - Poljane, občina Škofja Loka, občina Železniki in občina Žiri.

³ Mercalli-Conconi-Siebergova lestvica, ki določa jakost potresa glede na obseg škode, ki jo potres povzroči (Walker, 1993:14).

⁴ Površina ozemlja Slovenije je 20.251 km².

Območje spada v predalpsko regijo - Škofjeloško hribovje, kjer se kažejo vplivi tako zmernocelinskega kot alpskega podnebja. Poplave in zemeljski plazovi se pojavijo ob vsaki večji količini padavin, saj sta prav Selška in Poljanska Sora tisti, ki zaznamujeta to območje. Za to območje se predvidevajo potresni sunki od 7. do 8. stopnje po MSK, ki bi ogrozili okoli 70 do 80 odstotkov ozemlja. Čeprav na tem območju pade okoli 1800 mm padavin na leto, je suša redni spremljevalec hribovitih predelov v poletnih mesecih. Poleg tega območje ogrožajo tudi druge nesreče, kot so nesreče z nevarnimi snovmi, viharji, požari in druge nesreče (v prometu, onesnaženje pitne vode, eksplozija plina).

1.2. Identifikacija problema

V svoji diplomski nalogi bom predstavila, kateri so cilji, naloge, elementi, pristojnosti sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Usmerila se bom v samo varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami na ravni občine, saj območje Selške in Poljanske doline sestavljajo štiri občine. Zlasti bom predstavila ogroženost pred naravnimi in drugih nesrečami na območju Selške in Poljanske doline, sestavo sil za zaščito, reševanje in pomoč na tem območju in njihovo delovanje ob naravnih in drugih nesrečah.

1.3. Hipotezi

V svoji diplomski nalogi sem postavila dve hipotezi:

1. Število naravnih in drugih nesreč na območju Selške in Poljanske doline se v zadnjih letih povečuje. Medtem ko so naravne nesreče stalnica, pa se povečuje število nesreč, ki jih povzroča človek s svojim delovanjem.
2. Geografske, hidrografske, vegetacijske, poselitvene in druge značilnosti območja Selške in Poljanske doline otežujejo dejavnosti sil za zaščito, reševanje in pomoč ob naravni ali drugi nesreči, ki se zgodi na tem območju.

1.4. Delovne metode

Pri analizi in proučevanju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami na območju Selške in Poljanske doline sem uporabila različne družboslovne metode.

Kot najpogostejšo metodo sem uporabila analizo in interpretacijo primarnih virov, s katero sem analizirala zakone, poročila, zapisnike na temo varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami je zakonsko

opredeljeno v Zakonu o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, za organiziranost sil za zaščito, reševanje in pomoč pa je pomembna Uredba o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč. Veliko pozornost sem namenila analizi poročil o oceni ogroženosti o možnih vrstah elementarnih in drugih nesreč v občinah na območju Selške in Poljanske doline, s pomočjo katerih sem dobila osnovne podatke o nesrečah, ki ogrožajo to območje.

Druga metoda, ki sem jo uporabila, je analiza in interpretacija sekundarnih virov, s katero sem analizirala knjige in članke na to temo. Gre predvsem za analizo in interpretacijo člankov ob vodni ujmi leta 1990 na tem območju, ki sem jih vzela iz revije Ujma.

S študijo primera sem proučila konkretne primere nesreče na tem območju, in sicer vodno ujmo leta 1990, ki je prizadela zlasti območje Selške doline, ter dve nesreči v letu 1999 - razlitje mazuta v Gorenjski predilnici Škofja Loka ter požar v podjetju Termo Bodovlje. Zadnja večja naravna nesreča, ki se je zgodila na tem območju, je zemeljski plaz v naselju Zminec pri Škofji Loki. S to metodo sem poskušala proučiti delovanje sil za zaščito, reševanje in pomoč ob (naravni ali drugi) nesreči, ki se zgodi na tem območju.

S primerjalno metodo pa sem primerjala število nesreč, ki so se zgodile na tem območju od leta 1991 do leta 2002. Primerjala sem število poplav in zemeljskih plazov, število nesreč z nevarnimi snovmi ter število požarov (v naravi, v objektih, na prometnih sredstvih) na območju Selške in Poljanske doline. Moj namen je bil ugotoviti, ali se je število nesreč, ki jih povzroči človek s svojim delovanjem, v primerjavi z naravnimi nesrečami v zadnjih letih povečalo ali zmanjšalo.

Kot zadnjo sem uporabila metodo intervjuja, s pomočjo katere sem se pogovorila s predstavniki sil za zaščito, reševanje in pomoč v občinah, ki si delijo območje Selške in Poljanske doline. Predvsem je bil moj namen od predstavnikov izvedeti dejansko stanje sil za zaščito, reševanje in pomoč, njihovo usposobljenost in opremljenost ter njihovo delovanje v primeru naravne ali druge nesreče.

1.5. Struktura analize

Diplomsko nalogo sem razdelila v nekaj med seboj povezanih sklopov. Najprej sem v uvodu identificirala problem, zastavila trditvi, ki sem ju v diplomski nalogi poskušala z družboslovnimi metodami dokazati. Pri tem sem izhajala iz štirih glavnih pojmov, in sicer nesreča, ogroženost, varnost in nacionalna varnost. Da bi lažje razumela

delovanje sil za zaščito, reševanje in pomoč na območju Selške in Poljanske doline, sem na kratko predstavila sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, njegove cilje in naloge, elemente in pristojnosti, organiziranje sil za zaščito, reševanje in pomoč, usposabljanje in izobraževanje pripadnikov ter financiranje sistema. Nato sem se osredotočila na varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami na območju Selške in Poljanske doline, pri čemer sem najprej geografsko orisala območje. Vsako območje ogrožajo določene nesreče, zato sem predstavila ogroženost pred naravnimi in drugimi nesrečami za območje Selške in Poljanske doline. Prikazala sem tudi sestavo sil za zaščito, reševanje in pomoč občine Škofja Loka. Grafično sem prikazala število nesreč na tem območju, ki so se zgodile od leta 1991 do leta 2003. Da pa bi ugotovila dejansko delovanje sil za zaščito, reševanje in pomoč na tem območju, sem opisala štiri velike nesreče, ki so se zgodile od leta 1990. Na koncu pa sem podala kratko ugotovitev celotne diplomske naloge ter analizirala postavljeni trditvi.

2. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

V tem poglavju bom opredelila pojme, ki so podlaga za razumevanje sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, to so nesreča, ogroženost, varnost in nacionalna varnost.

2.1. Nesreča

Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Uradni list RS, št. 64/94) opredeljuje nesrečo kot dogodek ali vrsto dogodkov, povzročenih po nenadzorovanih naravnih in drugih silah, ki prizadenejo oziroma ogrozijo življenje ali zdravje ljudi, živali ter premoženje, povzročijo škodo na kulturni dediščini in okolju v takem obsegu, da je za njihov nadzor in obvladovanje potrebno uporabiti posebne ukrepe, sile in sredstva.

Ušeničnik (2002: 463-464) razlikuje med štirimi skupinami nesreč:

1. skupina – nesreče, ki se pojavljajo zelo pogosto, tako rekoč vsak dan (npr. požari, prometne nesreče, nesreče pri delu, nesreče v prostem času). V njih so največkrat udeleženi posamezniki ali manjše skupine. Njihove posledice so lokalno omejene.

2. skupina - nesreče, ki jih povzročijo naravni pojavi ali pa so družbeno pogojene (npr. potresi, poplave, viharji, vojna s klasičnim orožjem). Pojavljajo se bolj poredko, vendar so njihove posledice raznovrstne in obsežne. Prizadenejo lahko celotno skupnost, ker uničijo ali poškodujejo infrastrukturo in onemogočijo življenjsko pomembne dejavnosti. V skrajnih primerih lahko povzročijo tudi razkroj socialnega življenja.
3. skupina - nesreče, ki se pojavljajo v tako imenovanih nevarnih dejavnostih (npr. industrijske nesreče, jedrske nesreče). Te nesreče neposredno ne vplivajo na strukture družbe, čeprav lahko povzročijo velike človeške žrtve in materialno škodo in imajo lahko nepredvidljive dolgoročne posledice v okolju. V to skupino bi glede na specifične posledice lahko uvrstili tudi epidemije človeških in živalskih nalezljivih bolezni.
4. skupina - globalna ekološka in družbena tveganja, ki so posledica netrajnostnih vzorcev proizvodnje in potrošnje ter mednarodnih konfliktov (npr. čezmerno industrijsko in drugo onesnaževanje vode in ozračja, vojna z jedrskim orožjem). Globalno onesnaževanje lahko povzroči izgubo svetovne biološke raznovrstnosti (genov, vrst, populacij in ekosistemov), kar lahko privede do usodnega zmanjšanja bioloških virov.

Nesreče se delijo na **naravne** nesreče in **antropogene** (civilizacijske) nesreče. Naravne nesreče so **fizikalne**: potres, zemeljski plaz, usad, podor, vihar, suša, pozeba, žled, toča, obilne snežne padavine, snežni plaz, poplava, erozija tal, požar v naravnem okolju in **biološke**: epidemija⁵, epizootija⁶, epifitija⁷, infestacija, izguba biološke raznovrstnosti. Antropogene (civilizacijske) nesreče se delijo na **tehnične** in **tehnološke** nesreče: požari, nesreče v prometu, industrijske nesreče, rudniška nesreča, jedrska nesreča, druge radiološke nesreče, nesreče pri delu, nesreče pri aktivnosti v prostem času ter na **krize in konflikte**: vojna, terorizem in množične migracije (Ušeničnik, 2002: 463).

Nevarnost nesreče pa je verjetnost, da se bo zgodila nesreča in prizadela oziroma ogrozila življenje in zdravje ljudi in živali ter povzročila uničenje ali škodo na premoženju, kulturni dediščini in okolju (Uradni list RS, št. 64/94).

⁵ Množično pojavljanje nalezljive bolezni, kakor kuge, kolere, koz itd. (Dolinar, 1994: 250).

⁶ Izbruh množične bolezni pri živalih, ki se hitro širi na večjem območju (Dolinar, 1994: 251).

⁷ Množični pojav rastlinske bolezni (Dolinar, 1994: 250).

2.2. Ogroženost

V teoriji govorimo o stvarni ogroženosti - o vojaško političnih razmerah v okolju skupnosti, pogostosti in moči naravnih in drugih nesreč, ekološki izpostavljenosti itd. in o zaznavni ogroženosti, ki jo pripadniki skupnosti subjektivno zaznavajo in se odraža v javnem mnenju (Malešič, 1999: 343-344).

Najbolj znani viri ogrožanja, ki ogrožajo globalno varnost, so širjenje orožja za množično uničevanje, uničevanje okolja, preprodaja in uživanje mamil, organiziran kriminal, naravne in tehnološke nesreče, terorizem, znotraj državni etnični spopadi ter državljanske vojne, zdravstveni problemi svetovnih razsežnosti, na primer AIDS in razlike v dostopnosti do življenjsko pomembnih naravnih virov, kot so voda in hrana, v različnih delih sveta (Malešič, 1999: 344).

Ogroženost lahko klasificiramo kot (Ayson, 1993: 2-3):

1. dejanje, ki izhaja iz narave - potresi, cikloni, vulkanski izbruhi, suša, poplave itd.;
2. dejanje, ki temelji na nasilju – vojna, konflikti, zastraševanje, sovražnost;
3. dejanje, ki temelji na degradaciji in izgubi - degradacije okolja in tehnološke degradacije, politične in ekonomske izgube itd.

Anžič (1997: 114) med vire ogrožanja vključuje :

- vojaško ogrožanje,
- ogrožanje notranje varnosti (ogrožanje ustavne ureditve, teroristična dejavnost, kriminaliteta ter druge oblike ogrožanja življenj in premoženja),
- ogroženost življenjskega okolja (onesnaževanje, naravne in druge, zlasti tehnološke nesreče velikega obsega, uporaba sodobnega konvencionalnega ali jedrskega, kemičnega ali biološkega orožja itd.).

Ogroženost je ena najpomembnejših izhodišč pri načrtovanju in izvajanju varstva pred nesrečami. Ogroženost določa vsebino in obseg ukrepov in dejavnosti za obvladovanje nesreč (Ušeničnik, 2002: 462).

2.3. Varnost

Varnost je strukturna prvina obstoja in delovanja posameznika, družbe/države in mednarodne skupnosti oziroma sveta kot celote, ki zajema tako stanje uravnoveženega fizičnega, duhovnega in duševnega ter gmotnega obstoja omenjenih entitet, kot tudi

njihovo občutenje ter zavestno prizadevanje po nenehni vzpostavitvi tega stanja (Grizold, 1998: 2).

Razvojno gledano je varnost vgrajena kot biološki mehanizem, kot težnja organizma po obstoju, kot prilagajanje organizma na ogrožujoče vplive okolja. Biološko je torej varnost pogoj za delovanje osnovnih življenjskih funkcij, in je tako vzgib za razvoj, zavestno dejanje, da bi se stanje varnosti zmeraj znova vzpostavilo (Buzan v Anžič, 1997: 35).

Varnost se nanaša tako na družbo, na državo, kot tudi na mednarodno skupnost. Varnost je družbena in politična vrednota, ki označuje okvir socialne in politične skupnosti. Hkrati pa omogoča obstoj družbene reprodukcije, notranji red in mir, razvoj notranje ureditve ter zagotovitev običajnih procesov diferenciacije in integracije znotraj družbe in države (Anžič, 1997: 36).

2.4. Nacionalna varnost

Nacionalna varnost (Hermann v Anžič, 1997: 36) se vedno nanaša na samostojno in suvereno državo, ki prevzema odgovornost za lastno varnost, pa tudi odgovornost za globalno varnost. Gre torej za varnost naroda, ki zajema:

- varnost nacionalnega ozemlja,
- zaščito življenja ljudi,
- zaščito osebnega in drugega premoženja,
- varovanje človekovih pravic in svoboščin,
- ohranitev in vzdrževanje nacionalne suverenosti,
- uresničevanje temeljnih funkcij družbe, varstvo okolja.

Dr. Mario Nobilo (Grizold, 1992: 64) opredeljuje nacionalno varnost kot zapleteno interakcijo političnih, ekonomskih, vojaških, ideoloških, pravnih, socialnih in drugih notranjih in zunanjih družbenih dejavnikov, prek katere si skušajo posamezne države z različnimi sredstvi zagotoviti sprejemljive pogoje za ohranjanje suverenosti, ozemeljske celovitosti, fizičnega obstanka prebivalstva, politične neodvisnosti ter možnost za enakopraven, uravnotežen in hiter družbeni razvoj.

2.4.1. Nacionalna varnost Republike Slovenije

Zagotavljanje varnosti Republike Slovenije izhaja iz nacionalnih interesov ter spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, upoštevajoč ustavo,

zakonodajo, načela pravne države, načela mednarodnega prava ter obveznosti države, sprejete z mednarodnimi pogodbami. Republika Slovenija želi zagotoviti svoj temeljni varnostni interes tudi v okviru članstva v Evropski uniji in Natu (Uradni list RS, št. 56/01).

Država Slovenija želi ustvariti z nacionalno varnostjo takšne delovne in življenjske razmere, tako za družbo kot tudi za državo, ki bodo enemu in drugemu subjektu zagotavljale vse možnosti za integracijske in diferenciacijske procese. Takšen odnos države do nacionalne varnostne politike kaže na dejstvo, da je družbena tvorba in ne stvar, ki predvsem zagotavlja uresničevanje človekovih pravic in svoboščin. Z razmišljanjem o delovanju demokratične, pravne in suverene ter ozemeljsko enotne in nedeljive Republike Slovenije je nakazano razmišljanje, da mora biti ideja države trdno zasidrana v zavesti njenih državljanov. Le tako lahko država pride do varnega okolja. Narod in država sta torej vitalni sestavini nacionalne varnosti (Anžič, 1997: 37).

Nacionalno varnostni sistem Republike Slovenije je celota mehanizmov, ki zagotavljajo nacionalno varnost.

Sistem nacionalne varnosti Republike Slovenije je sestavljen iz treh podsistemov, in sicer:

- obrambnega podsistema,
- podsistema notranje varnosti in
- podsistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

V svoji diplomski nalogi bom posvetila pozornost podsistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, predvsem pa delovanju zaščite, reševanja in pomoči na območju občin.

3. VARSTVO PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI

Sistem varstva pred nesrečami lahko opredelimo kot načrtno, razumsko urejen skupek ciljev, nalog, načel, pravil, postopkov, človeških in materialnih virov, ki določajo varstvo pred nesrečami. V konkretnem primeru bi lahko rekli, da je to način uskladitve posameznih dejavnosti varstva pred nesrečami, da tvorijo funkcionalno zaokroženo celoto dejavnosti, ki so potrebne za uresničevanje postavljenih ciljev, ali, povedano z drugimi besedami, sistem varstva pred nesrečami pomeni množico

različnih med seboj načrtno povezanih dejavnosti, ki sestavljajo zaključeno celoto dejavnosti, usmerjeno k skupnemu cilju (Ušeničnik, 2002: 481).

Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami so do leta 1994 urejali Zakon o obrambi in zaščiti (področje zaščite in reševanja), področni zakoni (preventivni ukrepi) ter zakonodaja o oblikovanju in uporabi sredstev solidarnosti. Navedena zakonodaja je bila leta 1994 razveljavljena, ker je bila v nasprotju s pravnim redom Republike Slovenije, tako da sedaj varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami celovito ureja Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Ušeničnik, 1996: 16-17).

3.1. Cilji in naloge sistema

Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami se gradi na podlagi analiz tveganj in groženj varnosti. Upoštevajo se izkušnje iz preteklih nesreč, naravne in druge danosti, sile in sredstva za zaščito, reševanje in pomoč, ki so na voljo, ter mednarodna pomoč (<http://www.mo-rs.si/urszr/>, 14.12.2002).

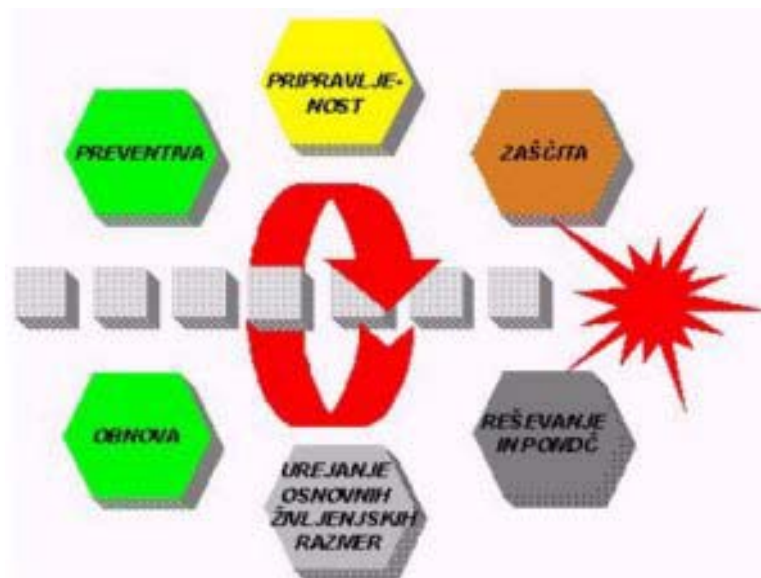
Vse oblike varstva se izvajajo v skladu z načeli mednarodnega humanitarnega prava in mednarodnega prava varstva ljudi, živali, kulturne dediščine in okolja pred škodljivimi vplivi naravnih nesreč in nesreč, ki jih prinaša sodobna civilizacija (Uradni list RS, št. 44/02).

Glavni cilj varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami je zmanjšati število nesreč. Glavni cilj zaščite, reševanja in pomoči kot dela tega varstva pa je obvarovati ljudi, živali, materialne in druge dobrine ter okolje pred uničenjem, poškodbami in drugimi posledicami nesreč oziroma ublažitev posledice nesreče.

Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami obsega:

- preventivo,
- pripravljenost za ukrepanje,
- zaščitne ukrepe,
- reševanje in pomoč,
- odpravljanje posledic in obnovo (<http://www.mo-rs.si/urszr/>, 25.2.2003.).

Slika 1: Temeljne naloge sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami

Vir: <http://mo-rs.si/urszr/>, 14.12. 2002.

3.1.1. Preventiva

Cilj preventive je preprečiti, odstraniti ali zmanjšati varnostno tveganje. Preventiva je usmerjena predvsem v nevarnost oziroma v vir ogrožanja. Namen preventivnega delovanja, ki obsega razne organizacijske, tehnične in druge ukrepe in dejavnosti preventivnega značaja, je predvsem ta, da se prepreči nastanek nevarnosti, že obstoječo nevarnost pa odstrani ali vsaj zmanjša. Cilj preventivnega delovanja je tudi preprečiti ali vsaj ublažiti posledice nesreče. Preventivo izvajajo pristojna ministrstva, lokalne skupnosti ter gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije, v skladu z njihovo pristojnostjo oziroma dejavnostjo (<http://www.mo-rs.si/urszr/>, 25.2.2003).

3.1.2. Zagotavljanje pripravljenosti za ukrepanje

Zagotavljanje pripravljenosti za ukrepanje obsega izdelavo ocen ogroženosti, izdelavo načrtov zaščite in reševanja in njihovo materialno zagotovitev, načrtovanje in izvajanje ukrepov za neposredno zaščito pred učinki nesreč, organiziranje, usposabljanje in opremljanje sil za zaščito, reševanje in pomoč, izobraževanje in usposabljanje ter zagotavljanje in vzdrževanje zaščitne in reševalne opreme in sredstev. Naloge v zvezi s pripravljenostjo za ukrepanje ob nesrečah izvajajo pristojna

ministrstva, občine ter gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije, ki se ukvarjajo z zaščito in reševanjem (Ušeničnik, 2002: 483).

3.1.3. Zaščitni ukrepi

Zaščita pred nevarnostmi se zagotavlja z zaklanjanjem, evakuacijo, nastanitvijo in oskrbo ogroženih prebivalcev, tehničnimi in drugimi sredstvi za osebno in skupinsko radiološko, kemijsko in biološko zaščito, odstranjevanjem in uničevanjem ostankov neeksplodiranih ubojnih sredstev ter zaščito nepremične in premične kulturne dediščine. Z omenjenimi zaščitnimi ukrepi se prepreči ali ublaži neposredni vpliv nesreč na ljudi, živali, premoženje, kulturno dediščino in okolje.

Zaščitne ukrepe odredijo pristojna ministrstva in drugi državni organi, organi lokalnih skupnosti ter poslovodni organi gospodarskih družb, zavodov in drugih organizacij, izvajajo pa jih določene strokovne ustanove, strokovne službe gospodarskih družb, zavodov in drugih organizacij, enote civilne zaščite ter druge sile za zaščito, reševanje in pomoč. Za usklajenost zaščitnih ukrepov skrbijo pristojni poveljniki in štabi civilne zaščite (<http://www.mo-rs.si/urszr/>, 25.2.2003).

3.1.4. Reševanje in pomoč

Reševanje in pomoč ob nesrečah izvajajo reševalne službe, civilna zaščita ter določene gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije. Prebivalci so ob nesreči dolžni izvajati osebno in vzajemno zaščito, ki obsega ukrepe za preprečevanje in ublažitev tveganj za zdravje in življenje ter imetje posameznika.

Reševanje in pomoč ob nesrečah obsegata:

- gašenje in reševanje ob požarih in eksplozijah,
- reševanje iz ruševin in plazov,
- reševanje v gorah,
- reševanje v jamah,
- reševanje v rudnikih, naftno-plinskih poljih in pri izgradnji podzemnih objektov,
- reševanje na vodi in iz vode,
- reševanje ob neurjih, viharjih in drugih vremenskih ujmah,
- reševanje v prometnih nesrečah,

- prvo in nujno medicinsko pomoč,
- prvo in nujno veterinarsko pomoč,
- poizvedovanje za žrtvami in pogrešanimi,
- splošno humanitarno pomoč (Ušeničnik, 2002: 485).

3.1.5. Odpravljanje posledic

Odpravljanje posledic nesreč obsega razglašanje nesreč, ocenjevanje škode, zagotavljanje osnovnih pogojev za življenje in obnovo poškodovanih objektov ter prizadetih krajev in območij.

Obnovo praviloma organizirajo in vodijo pristojni resorni organi oziroma organi, ki jih za ta namen določijo oziroma ustanovijo vlada ali pristojna ministrstva ter lokalne skupnosti (Ušeničnik, 2002: 485- 487).

3.2. Pristojnosti

Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami se organizira kot enoten in celovit sistem v državi. Temelji na odgovornosti državnih organov in občin za preprečevanje in odpravljanje nevarnosti ter pravočasno ukrepanje ob nesrečah. Temelji tudi na obveznosti gospodarskih družb, zavodov in drugih organizacij za izvajanje nujnih ukrepov za zaščito in reševanje ljudi in premoženja v okviru njihove dejavnosti ter na odgovornosti prebivalcev za lastno varnost in varnost njihovega premoženja (Ušeničnik, 2002: 492).

V državni pristojnosti je urejanje sistema, načrtovanje razvojnega in raziskovalnega dela, organiziranje sistema opazovanja, obveščanja in alarmiranja, organiziranje, opremljanje ter usposabljanje državnih sil za zaščito, reševanje in pomoč, izdelava programov izobraževanja in usposabljanja za zaščito, reševanje in pomoč ter izgradnja in vzdrževanje telekomunikacijske, informacijske in druge infrastrukture.

V občinski pristojnosti je spremljanje nevarnosti, organiziranje, opremljanje in usposabljanje sil za zaščito, reševanje in pomoč ter organiziranje in izvajanje zaščite, reševanja in pomoči. Občine samostojno organizirajo in vodijo akcije zaščite, reševanja in pomoči na svojem območju kot tudi akcije pri odpravljanju posledic nesreč. Država jim pri tem pomaga s silami in sredstvi iz svoje pristojnosti (Uradni list RS, št. 44/02).

Gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije morajo zagotoviti pogoje in možnosti za izvajanje osebne in vzajemne zaščite delavcev ter izvajati predpisane zaščitne ukrepe (Ušeničnik, 2002: 492).

3.3. Sile za zaščito, reševanje in pomoč

Sile za zaščito, reševanje in pomoč organizirajo država, občine ter določene gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije. Namenjene so ukrepanju ob nesrečah, ustanoviteljice pa jih lahko uporabijo tudi za izvajanje nujnih intervencij ob naravnih nesrečah, za vzdrževanje sredstev in opreme za zaščito in reševanje ter za usposabljanje.

Sile za zaščito, reševanje in pomoč so prostovoljne, poklicne in dolžnostne. Prostovoljne reševalne enote in službe se organizirajo po načelu prostovoljnosti pri nevladnih, zlasti humanitarnih organizacijah. Njihovo delovanje se povezuje in dopolnjuje s poklicnimi reševalnimi službami. Poklicne reševalne enote in službe se organizirajo po načelu poklicnega opravljanja nalog kot javni zavodi ali režijski obrati ter na podlagi pogodbe pri ustreznih gospodarskih družbah, zavodih, društvih in drugih organizacijah. Dolžnostne enote in službe za zaščito, reševanje in pomoč se organizirajo na podlagi državljske dolžnosti⁸ kot enote in službe civilne zaščite (CZ) (Ušeničnik, 2002: 487).

Sile za zaščito, reševanje in pomoč se delijo na enote za hitre reševalne intervencije, splošne reševalne enote in službe, posebne reševalne enote in službe, civilno zaščito ter druge sile za zaščito, reševanje in pomoč. Enote za hitre intervencije so namenjene izvajanju posebno zahtevnih reševalnih intervencij, ki zahtevajo hitro ukrepanje za preprečitev ali zmanjšanje nevarnosti oziroma ogroženosti. Enote za hitre intervencije so namenjene tudi sodelovanju v mednarodnih humanitarnih in reševalnih akcijah. Splošne reševalne enote in službe se organizirajo kot prostorske sile za zaščito, reševanje in pomoč za izvajanje intervencij na območju, za katero so ustanovljene. Posebne reševalne enote in službe se organizirajo za opravljanje določenih nalog zaščite, reševanja in pomoči. CZ pa je namensko organiziran del sistema varstva pred nesrečami. Enote in službe civilne zaščite se organizirajo kot dopolnilne sile za zaščito, reševanje in pomoč. Osnovno mrežo reševalnih enot in služb sestavljajo gasilske enote, ki delujejo kot splošne reševalne enote. Te enote so v Sloveniji

⁸ Državljska dolžnost obsega vojaško dolžnost, delovno dolžnost, dolžnost sodelovanja v CZ ter materialno dolžnost.

najštevilčnejše in so organizirane, opremljene in usposobljene tako, da poleg gasilskih lahko opravljajo tudi druge splošne reševalne naloge (Ušeničnik, 2002: 488).

Za ukrepanje ob nesrečah država, občine ter določene gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije organizirajo naslednje sile za zaščito, reševanje in pomoč (Ušeničnik, 2002: 488-490):

Javne reševalne službe:

- Gorska reševalna služba,
- Jamarska reševalna služba,
- Podvodna reševalna služba,
- gasilska služba,
- zdravstvena reševalna služba.

Enote za posebne namene:

- enote kinologov z reševalnimi psi,
- rudniške reševalne enote,
- enota za reševanje ob nesrečah z jedrskimi snovmi,
- mobilna meteorološka enota Agencije RS za okolje,
- mobilni ekološki laboratorij IJS Ljubljana,
- mobilni ekološki laboratorij ZZV Maribor,
- enote tabornikov in skavtov za postavljanje začasnih prebivališč,
- stacionarij Rdečega križa Slovenije.

Enote in službe civilne zaščite:

- enote za prvo pomoč,
- enote za prvo veterinarsko pomoč,
- tehnično reševalne enote,
- enote za RKB zaščito,
- enota za varstvo pred neeksplozivnimi ubojnimi sredstvi,
- službe za podporo,
- služba za vzdrževanje in uporabo zaklonišč,
- enota za hitre intervencije.

Pri izvajanju zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah lahko pod določenimi pogoji sodelujejo poveljstva, enote in zavodi slovenske vojske in policije (Ušeničnik, 2002: 490).

Slika 2: Sile zaščite, reševanja in pomoči v občini

Vir: <http://www.mo-rs.si/urszr/>, 15.12.2002

3.4. Izobraževanje in usposabljanje

Usposabljanje pripadnikov civilne zaščite organizirajo Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje in uprave za obrambo, lokalne skupnosti ter gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije ter državni organi, ki organizirajo civilno zaščito (Uradni list RS, št. 22/99). Usposabljanje prebivalcev za osebno in vzajemno zaščito ter za izvajanje predpisanih zaščitnih ukrepov organizirajo država in lokalne skupnosti kot neobvezne oblike usposabljanja (Uradni list RS, št. 64/ 94).

3.5. Osebna in vzajemna zaščita

Ob nesreči je vsakdo dolžan izvajati osebno in vzajemno zaščito, ki obsegata ukrepe za preprečevanje in ublažitev tveganj za zdravje in življenje ter imetje posameznika. V ta namen se mora vsakdo usposobiti za uporabo osebnih zaščitnih sredstev, obvladati bi moral osnove prve pomoči, gašenje začetnih in manjših požarov, enostavnejše oblike reševanja iz ruševin in ogroženih objektov ter reševanje iz vode.

Za organiziranje, razvijanje in usmerjanje osebne in vzajemne zaščite skrbi lokalna skupnost. V bivalnih in delovnih okoljih osebno in vzajemno zaščito ob nesreči organizirajo in usmerjajo poverjeniki za civilno zaščito (<http://www.mo-rs.si/urszr/>, 25.2.2003).

3.6. Načrti za zaščito in reševanje

Načrt za zaščito in reševanje je pripravljena zamisel oziroma scenarij ukrepanja ob naravni ali drugi nesreči. Z njim se določijo vsebina in postopki pri izvajanju nalog zaščite, reševanja in pomoči in njihovi izvajalci ter predvidi uporaba človeških in materialnih virov. Načrt za zaščito in reševanje izdelajo pristojni državni organi, lokalne skupnosti ter gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije. Načrti za zaščito in reševanje se izdelajo na podlagi ocen ogroženosti ter analiz pogojev in možnosti izvajanja zaščite, reševanja in pomoči ob posamezni nesreči, s katero se ugotovijo obstoječi človeški in materialni viri ter možnosti njihove uporabe (<http://www.mo-rs.si/urszr/>, 25.2.2003).

3.7. Upravljanje in vodenje

Sistem varstva pred nesrečami vsak na svoji ravni upravljajo in vodijo Državni zbor RS in Vlada RS, občinski sveti in župani ter upravni odbori in poslovodni organi gospodarskih družb, zavodov in drugih organizacij.

Državni zbor RS določa temeljne usmeritve za organiziranje in izvajanje varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v državi, sprejema nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, nadzira njegovo uresničevanje in odloča o zagotavljanju sredstev za odpravljanje posledic izjemno velikih naravnih nesreč.

Vlada RS usmerja in usklajuje organizacijo, priprave ter izvajanje varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v državi, sprejme letni načrt tega varstva, sprejme državne načrte zaščite in reševanja, vodi zaščito, reševanje in pomoč ter odpravljanje posledic velikih nesreč ter ureja mednarodno pomoč na tem področju. Vlada usmerja in usklajuje delovanje ministrstev, ki so odgovorna za izvajanje ukrepov za preprečevanje nesreč oziroma njihovih posledic, kot tudi za stanje pripravljenosti in ukrepanje na področjih iz njihove pristojnosti. Vlada imenuje in razrešuje tudi poveljnika in člane Štaba CZ RS, poveljnike in člane štabov CZ regij ter vodje in člane državne in regijskih komisij za ocenjevanje škode.

Naloge občinskega sveta in župana izhajajo iz vloge občine pri organiziranju in izvajanju varstva pred nesrečami. Občinski svet sprejme program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, letni načrt varstva, odlok o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, zagotavlja sredstva za financiranje nalog varstva pred nesrečami v proračunu občine ter odloča o zagotavljanju sredstev in drugih vprašanjih odpravljanja posledic nesreč.

Župan skrbi za izvajanje priprav na nesreče, sprejme občinske načrte zaščite in reševanja, določi izvajalce javnih reševalnih služb oziroma nalog zaščite, reševanja in pomoči, usklajuje preventivne dejavnosti v občini, razglaša nevarnosti in nesreče na območju občine, določi gospodarske družbe, zavode in druge organizacije na območju občine, ki s svojo dejavnostjo ogrožajo okoliško prebivalstvo in morajo zato izdelati načrte zaščite in reševanja ter izvesti druge priprave, vodi zaščito, reševanje in pomoč ter odpravljanje posledic, imenuje poveljnika in štab CZ občine, krajevne poveljnike in štabe CZ ter poverjenike za CZ, predlaga razporeditev državljanov na dolžnosti v CZ ter uresničevanje materialne dolžnosti itd.

Operativno strokovno vodenje sil za zaščito, reševanje in pomoč neposredno izvajajo poveljniki CZ ob pomoči štabov CZ ter poverjeniki za CZ in poveljniki oziroma vodje posameznih reševalnih enot in služb. Poveljnik CZ lahko za vodenje posameznih intervencij določi vodjo intervencije (Ušeničnik, 2002: 494-495).

3.8. Informacijsko telekomunikacijski sistem

Pri vodenju akcij zaščite, reševanja in pomoči se uporabljata enoten sistem radijskih zvez zaščite in reševanja (ZARE) in sistem osebne pozivanja (paging). Sistem zvez ZARE uporabljajo vse reševalne službe. Komunikacijska središča tega sistema so v regijskih centrih za obveščanje, prek katerih se zagotavlja povezovanje uporabnikov v javne in funkcionalne telekomunikacijske sisteme (Ušeničnik, 2002: 495).

Informacijski sistem o nesrečah obsega opazovanje nevarnosti in izrednih dogodkov ter zbiranje, obdelavo, posredovanje in uporabo podatkov, pomembnih za varstvo pred nesrečami. Opazovanje nevarnosti in izrednih dogodkov se izvaja prek opazovalnikov (monitoringov), s pridobivanjem podatkov od organiziranih in naključnih poročevalcev ter z mednarodno izmenjavo podatkov. Podatke zbirajo, obdelujejo, hranijo in posredujejo regijski centri in državni centri za obveščanje (Ušeničnik, 2002: 495).

3.9. Financiranje

Naloge zaščite, reševanja in pomoči se financirajo iz proračuna Republike Slovenije, proračunov lokalnih skupnosti, požarne takse, zavarovalnin, donacij in drugih prostovoljnih prispevkov, mednarodne pomoči in iz drugih virov. V državnem proračunu in proračunih lokalnih skupnosti se poleg sredstev za izvajanje priprav na nesreče ter drugih nalog iz redne dejavnosti državne in lokalne skupnosti zagotavljajo tudi sredstva za operativno izvajanje nalog zaščite, reševanja in pomoči ob nevarnosti in nesreči. Država in lokalne skupnosti zagotavljajo v okviru proračunske rezerve tudi sredstva za pomoč pri odpravljanju posledic naravnih in drugih velikih nesreč (<http://www.mo-rs.si/urszr/>, 14.12.2002).

4. VARSTVO PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI NA OBMOČJU SELŠKE IN POLJANSKE DOLINE

4.1. Geografski oris območja Selške in Poljanske doline

Območje Selške in Poljanske doline je del predalpske regije - Škofjeloškega hribovja. Posebno veljavo na tem območju ima mesto Škofja Loka, mesto ob sotočju Poljanske in Selške Sore, ki je gospodarsko, kulturno in upravno središče. Iz nekdanje občine Škofja Loka so se na osnovi Zakona o ustanovitvi občin in določitvi njihovih območij v okviru reforme lokalne samouprave leta 1995 ustanovile naslednje občine:

- občina Škofja Loka (145 km², 21761 prebivalcev),
- občina Železniki (162 km², 6693 prebivalcev),
- občina Gorenja vas - Poljane (161 km², 6539 prebivalcev) in
- občina Žiri (44 km², 4857 prebivalcev)(Podatki 31.12.1997; <http://www.skofjaloka.si/geografskioris.asp?id=2&subid=2>, 13.1.2003.).

4.1.1. Geološka⁹ sestava območja

Večji del območja Selške in Poljanske doline leži nad dolinama obeh Sor, pretežno v višinah med 500 in 1000 m. Vrhovi se dvigajo od vzhoda proti zahodu (Lubnik 1025 m, Stari vrh 1217 m, Koprivnik 1393 m, Blegoš). Tektonsko je to del Posavskih gub, ki se nadaljujejo vzhodno od Ljubljanske kotline (<http://www.skofjaloka.si/geografskioris.asp?id=2&subid=2>, 13.1.2003).

Večji del ozemlja je pokrit s karbonskimi skrilavci in peščenjaki, na katerih se je napravila temna ilovnata preperelina. Na njej dobro uspevajo gozdovi, predvsem iglasti. Na več krajih, posebno v Žirovskem vrhu, ležijo na površju permski peščenjaki, ki dajejo rdečkasto zemljo. Najvišji vrhovi so zgrajeni iz triasnega apnenca in dolomita: Lubnik, Mladi vrh, Stari vrh, Koprivnik, Križna gora, Pasja ravan, Blegoš, Ratitovec. Na meji apnencev in skrilavcev izvira obilo studencev. Potoki so v dolgih obdobjih zajedli v pogorje celo vrsto grap in dolin. Griči okoli Škofje Loke so zgrajeni iz konglomerata, sestavljenega iz apnenčastih prodnikov. Dno dolin so vode nasule z naplavinami in v njih izoblikovale rečne terase. Na tako različnih kamninah so prelomi, narivi, tekoče vode in druge zunanje sile izoblikovale zelo razgibano in slikovito pokrajino (Planina, 1968: 345).

4.1.2. Podnebne značilnosti območja

V podnebjju se kažejo poteze prehodnosti od zmernocelinskega podnebja na vzhodu proti vlažnim vplivom s primorske strani na zahodu, iz smeri Baške grape, in hladnim alpskim vplivom na severozahodu, iz smeri bohinjskih gora.

Podnebje je precej vlažno, saj pade v okolici Škofje Loke okoli 1600 mm, na zahodnem delu območja pa več kot 1800 mm padavin. Tudi temperature so nižje, predvsem v kotlinah, izjeme pa so pobočja nad njimi s pogosto inverzijo; Javorje (697 m) ima polovico zimskih dni višjo temperaturo od Brnika (<http://www.skofjaloka.si/geografskioris.asp?id=2&subid=2>, 13.1.2003).

⁹ *Geologija* - znanost, ki proučuje dostopne dele zemeljskega površja, njihovo zgradbo in nastanek (Krušič (ur.), 1984: 279).

4.1.3. Pedološke¹⁰ značilnosti območja

Prsti so nastajale predvsem ob vplivu kamninske podlage in podnebja. Prevladujejo nekarbonatne kamnine, na katerih so se razvila kislila tla pod gozdom, saj gozd porašča več kot 60 % območja.

Ob rekah so na glinenih nanosih nastala vlažna in oglejena tla, najboljša tla pa so na prodnih nanosih na Sorškem polju in ob višjih terasah Sore (<http://www.skofjaloka.si/geografskioris.asp?id=2&subid=2>, 13.1.2003).

4.1.4. Hidrografske¹¹ značilnosti območja

Vode z ozemlja Poljanske in Selške doline zbira Sora, ki se v Škofji Loki steka iz Poljanske in Selške Sore.

Poljanska Sora ali Poljanščica izvira pod Gradiščem vzhodno od Rovt, na meji alpskega in kraškega sveta približno 680 m nad morjem. Njeni znatnejši pritoki z leve strani so Sovodnjica, Kopačnica, Ločivnica in Sopotnica, z desne pa Brebovščica, Hotaveljščica, Sopot in Hrastnica. Njena dolina je ozka dever, nekoliko razširjena pri Gorenji vasi, Poljanah, med Logom in Brodmi ter pred Škofjo Loko.

Selška Sora ali Selščica izvira v Zgornji Sorici v višini 940 m in dobiva z desne krak Zgornje Sore, Davčo in Lušo, z leve pa Češnjico, Selnico in Bukovščico. Gornji del Selške doline je tesna dever, med Češnjico in Bukovico je dolina širša, v Soteski pod Lubnikom je dolina zopet stisnjena.

V Sovodnju v Škofji Loki se oba kraka reke stekata in tečeta kot Sora proti Medvodam. Zaradi raznolike kamninske zgradbe ozemlja, po katerem tečeta obe Sori, sta strugi še zelo neizravnani in se njun strmec večkrat menja.

Sora ima dežno-snežni režim z viškom novembra in aprila ter minimum avgusta in januarja (Planina, 1968: 347).

4.1.5. Vegetacija¹² na območju

Največji del površja pokrivajo gozdovi (64%), večinoma mešani. Na skrilavih tleh in po osojnih bregovih uspevata predvsem smreka in jelka, na apnenčastih bukev. Ta prevladuje zlasti na Blegošu, čisti smrekovi sestoji pa so zasajeni pri Ožboltu nad

¹⁰ *Pedologija* - veda o prsti (Krušič (ur.), 1984: 717).

¹¹ *Hidrografija* - veda o vodah na zemlji (Krušič (ur.), 1984: 340).

¹² *vegetacija*- rastlinstvo, celoten rastlinski sestoj kakega področja (Krušič (ur.), 1984:1021).

Zmencem in v delih Gabrške gore. Zgornjo gozdno mejo preseže samo na Ratitovcu, kjer drevje ponehava v višini pod 1600 m (Planina, 1968: 347).

4.1.6. Poselitev in prebivalstvo

Gostota poselitve je s 79 prebivalci/km² pod slovenskim povprečjem, kar je pričakovano zaradi hribovitosti pokrajine. V hribovju prevladujejo razložena naselja, gručaste vasi in zaselki. Naselitev se v hribovju ohranja tako zaradi prometnih povezav, kot tudi zaradi uspešnega gospodarjenja (gozdarjenje, živinoreja, turizem). Sicer je težišče poselitve - 39850 prebivalcev v regiji - v največjih naseljih v dolinah (Žiri, Železniki, Gorenja vas, Poljane, Selca), kar tretjina vseh pa v Škofji Loki (<http://www.skofjaloka.si/geografiskioris.asp?id=2&subid=2>, 13.1 2003).

5. OGROŽENOST PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI NA OBMOČJU SELŠKE IN POLJANSKE DOLINE

Na območju Selške in Poljanske doline se nahajajo štiri občine, in sicer občina Gorenja vas - Poljane, občina Škofja Loka, občina Železniki in občina Žiri, ki so nastale iz nekdanje občine Škofja Loka na osnovi Zakona o ustanovitvi občin in določitvi njihovih območij v okviru reforme lokalne samouprave leta 1995.

Na podlagi ocen ogroženosti pred naravnimi in drugimi nesrečami iz vseh štirih občin sem izdelala eno za celotno območje Selške in Poljanske doline, saj je v pristojnosti vsake občine v Sloveniji izdelava ocene ogroženosti pred naravnimi in drugimi nesrečami. Nameni in cilji te izdelave so:

- a) zmanjšanje števila nesreč in s tem gospodarske škode;
- b) preprečitev in zmanjšanje žrtev;
- c) zmanjšanje drugih posledic teh nesreč;
- d) boljša organiziranost enot za zaščito, reševanje in pomoč ter načrtovanje zaščitnih ukrepov na ogroženem območju;
- e) vgraditev elementov ogroženosti prostora v prostorske ureditvene plane občin kot temelj preventivnih ukrepov in
- f) upoštevanje ocen ogroženosti pri zavarovalnicah (Prostorsko načrtovanje s področja zaščite in reševanja, 1996).

Za območje Selške in Poljanske doline se ocenjujejo možnosti naslednjih večjih nesreč:

1. potres,
2. poplave,
3. požari,
4. zemeljski plazovi,
5. nevarne snovi,
6. vihar,
7. suša in
8. druge nesreče (v prometu, onesnaženje pitne vode, eksplozija plina).

Pri ocenah ogroženosti pred nesrečo pa sem upoštevala določene kriterije, in sicer vire nevarnosti, možne vzroke nastanka nesreč, verjetnost pojavljanja takih nesreč, ogroženost prebivalcev, premoženja, verjetne posledice nesreč, verjetnost nastanka verižne nesreče, izvajanje zaščite, reševanja in pomoči ob nesrečah ter predloge za preprečitev oziroma ublažitev in odpravo posledic, ki nastanejo ob nesreči.

5.1. Nevarne snovi¹³

Za območje Selške in Poljanske doline je značilno, da tu ni proizvodnih obratov, ki bi se ukvarjali s proizvodnjo nevarnih snovi kot končnim proizvodom. Tudi odlagališč nevarnih snovi ni na tem območju. Največji vir nevarnosti so prevozna sredstva, ki prevažajo nevarne snovi in industrijska ter trgovska skladišča podjetij, ki uporabljajo nevarne snovi v proizvodnem procesu ali pa nevarne snovi prodajajo. Podjetja, ki razpolagajo z nevarnimi snovmi so: Niko Železniki, Alples, Domel Železniki, Jelovica - obrat Gorenja vas, Rudnik urana Žirovski vrh, Gorenjska predilnica Škofja Loka, Jelovica, Termo, LTH Škofja Loka, EGP, TCG Unitech LTH - ol, Alpina Žiri, Etiketa Žiri in bencinski servisi: Petrol - Železniki, Gorenja vas, Žiri, Škofja Loka: Kidričeva cesta 1a, Kidričeva cesta 57a, Gabrk ter OMV - ISTRABENZ Škofja Loka.

¹³ Nevarna snov je vsaka snov v trdnem, plinastem ali tekočem stanju, ki v primeru, če nenadzorovano prodre v okolje, neposredno ogrozi življenje ali zdravje ljudi in živali oziroma povzroči uničenje ali škodo na premoženju ter ima škodljive vplive na okolje. Nevarne snovi so predvsem tiste, ki so strupene, karcinogene, jedke, oksidacijske in dražljive, radioaktivne, kužne, eksplozivne, lahko vnetljive ali povzročijo vžig v stiku z drugimi snovmi (Uradni list RS, št.64/94).

Tudi večina kurilnic in individualnih kurišč je urejena za uporabo tekočih goriv in plina.

K nevarnim snovem sodijo: eksplozijsko nevarne snovi, vnetljive snovi, povzročitelji vžiga, strupene snovi, jedke in dražljive snovi, radioaktivne snovi, plini, gabljive in kužne snovi. Prevladujejo pa vnetljive in lahke vnetljive snovi, to so predvsem: kurilno olje, bencin, mazut in različne kisline, kot so: žveplena, dušikova, fosforna, očetna... Trgovine prodajajo različne barve, lake, topila in razna olja.

Med vzroke nastanka nesreč z nevarnimi snovmi štejemo: prevoz nevarnih snovi, neustrezno ravnanje z nevarnimi snovmi, neustrezno hranjenje nevarnih snovi, neustrezna tehnologija proizvodnje, ki uporablja nevarne snovi, požari, poplave, plazovi, diverzije in vojna.

Največja nevarnost za povzročitev nesreče z nevarnimi snovmi predstavljajo ceste, po katerih vsakodnevno prevažajo velike količine naftnih derivatov in drugih nevarnih snovi. Najbolj obremenjene ceste na tem območju so:

Škofja Loka - Žiri,

Škofja Loka - Železniki,

Škofja Loka - Jeprca,

Žabnica - Škofja Loka.

Tako so najbolj ogrožena vsa območja, ki se nahajajo v bližini najbolj obremenjenih cest. To so območja naselij:

- ob glavnih cestah Selške in Poljanske doline (Zminec, Log, Poljane, Gorenja vas, Trebija, Žiri, Dolenja vas, Selca, Železniki),
- do Jeprce.

Z zaprtjem Rudnika urana Žirovski vrh se je možnost rudniške nesreče in nesreč povezanih z prevozom uranove rude zelo zmanjšala.

Ob nesreči z nevarnimi snovmi pa prihaja do različnih posledic, zlasti prihaja do onesnaževanja vodotokov, onesnaževanja podtalnice, onesnaževanja ozračja, nastanek eksplozije, nastanek požara, zastrupitve ljudi in živali, poškodovanja ali uničenja premoženja in ogroženost ljudi, živali in vegetacije. Pride pa lahko do verižne nesreče, kot je pogin rib, pomanjkanje pitne vode, ogroženost prebivalstva, požarov, porušitev, ranjencev, motenj v procesu odvajanja in čiščenja odpadne vode itd.

Za odpravljanje posledic nesreče z nevarno snovjo so odgovorna prostovoljna gasilska društva občin, Zavod za zdravstveno varstvo Gorenjske, Zavod za gasilsko in

reševalno službo Kranj, Občinski štabi za CZ, po potrebi sektorski štabi in poverjeniki, enote, službe in drugi operativni sestavni deli civilne zaščite, podjetja, zavodi in druge organizacije, ki so jih občine na tem območju pooblastile za opravljanje nalog zaščite, reševanja in pomoči.

Da pa bi preprečili oziroma ublažili posledice, ki nastanejo ob nesreči z nevarno snovjo pa imajo vse občine na tem območju izdelane ocene ogroženosti zaradi nevarnih snovi. Prav tako morajo imeti izdelano oceno ogroženosti gospodarske družbe, zavodi in organizacije, ki v delovnem procesu uporabljajo, skladiščijo in prevažajo nevarne snovi. Ta podjetja morajo opraviti tudi ustrezne oblike usposabljanja delavcev za pridobitev ustreznih znanj za ravnanje z nevarnimi snovmi. Pripadniki civilne zaščite morajo biti ustrezno opremljeni, imeti morajo zaščitne maske s posebnimi filtri, ognjevarne obleke, obleke in sredstva, ki so odporne proti kislinam, dihalne aparate itd. Učinkovitost ukrepanja v primeru nesreče z nevarnimi snovmi je odvisna od pravočasnega obvestila o nesreči, koordinacije dela in možnosti identifikacije nevarne snovi (Ocene ogroženosti o možnih vrstah elementarnih in drugih nesreč v občini Gorenja vas, občini Železniki, občini Škofja Loka in občini Žiri).

5.2. Vihar

Močni vetrovi se lahko pojavljajo skozi celo leto. Najmočnejši so v aprilu in juniju in so povezani s pojavom neviht, vendar območje Selške in Poljanske doline sodi z meteorološkega vidika v prostor, ki nima večje neposredne ogroženosti zaradi viharja. Posredno ogroženost pa povečujejo nekateri prostorski dejavniki in posegi v prostor. Tako so bila na tem območju v zadnjih dvajsetih letih manjša rušenja in razdejanja, kar pa povezujemo tudi s posegi v prostor. Ker pa je območje v celoti v celinskem podnebnju, to predstavlja višji nivo varnosti pred viharjem, čeprav največjo možnost pojavljanja viharja predstavljajo poletni meseci.

Posledice viharja so različne, zaradi njih pa prihaja do poškodovanja stanovanjskih in gospodarskih objektov, motenj v cestnem prometu, motenj v oskrbi z električno energijo, škode na kmetijskih površinah, škode na infrastrukturnih objektih (elektro omrežje, telekomunikacijsko omrežje), vendar verižna nesreča tu ni možna.

V izvajanje zaščite, reševanja in pomoči ob viharju pa so po potrebi vključene operativne prostovoljne gasilske enote, štab CZ, podjetja, zavodi in druge organizacije, ki so s sklepom zadolžene za naloge CZ, po potrebi se aktivirajo

ustrezne enote CZ, izvedejo se ukrepi sanacije, reševanja in pomoči ter po potrebi tudi nastanitve prebivalstva, izvede se zaščita objektov. V obveščanje krajanov se vključuje center za obveščanje, Radio Sora in druga možna sredstva za obveščanje. Da pa bi preprečili ali ublažili odpravo posledic viharja, je potrebno upoštevati, da je pri posegih v prostor potrebno dodatno upoštevati nevarnost za nastajanje ugodnih pogojev za vihar, da so pri konstrukciji objektov, predvsem streh, nujni ukrepi, s katerimi močneje povežemo potencialno ogrožene konstrukcije. Zagotoviti je potrebno tudi pravočasno organiziranje sil za zaščito, reševanje in pomoč pri odpravi posledic viharja. Prav tako pa je pri prebivalcih potrebno usposabljanje, obveščanje glede varnosti gibanja, puščanja vozil in druge tehnike (Ocene ogroženosti o možnih vrstah elementarnih in drugih nesreč v občini Gorenja vas, občini Železniki, občini Škofja Loka in občini Žiri).

5.3. Poplave

Preko območja Selške in Poljanske doline tečeta Selška in Poljanska Sora s pritoki. Pritoki so v veliki meri hudourniškega značaja, zato vode ob večjih padavinah hitro narastejo in tudi hitro upadejo, ko deževje preneha. Na celotnem območju je prisotna bočna in globinska erozija, zaradi velikih višinskih razlik imajo vodotoki velike padce, zato so vode deroče in rušijo obrežne jezove, nasipe, kakor tudi druge komunikacije. Ob zelo visokih vodah so ogrožene tudi stanovanjske zgradbe in nekateri objekti podjetij, ki so locirani v bližini vodotokov. V preteklih petnajstih letih je bilo na tem območju veliko poplav. Vode so odnašale mostove, rušile ceste in naredile veliko škode na kmetijskih površinah. Največje poplave so bile leta 1990 in se vsako leto tudi v manjši meri ponavljajo, vendar ne v tako velikem obsegu.

Glavni vzroki nastanka poplav so dolgotrajno deževje (predvsem spomladi in jeseni), topljenje snega (predvsem pozimi in spomladi), utrgan oblak (spomladi, poleti in jeseni), izredne padavine na povirjih rek (tudi izven občine ali države), pedološka podlaga: nepropustna tla v gričevju in hribovju, zato meteorne vode hitro pritečejo v nižinski svet. Na določenih področjih tudi v nižinskem svetu prevladuje nepropustna podlaga iz ilovice ali gline, zato vodotoki hitreje poplavlajo.

Glede na značilnosti reliefa in tipa podnebja spada to območje med tiste slovenske občine, v katerih je nevarnost poplav stalno prisotna. Relief in zgradba tal vplivata na pogostost poplav, čeprav ima območje nižjo količino padavin (gledano v slovenskem merilu). Na tem območju so poplave najpogostejše spomladi in jeseni.

Ogroženost pri povirju rek in potokov se je v zadnjem času zmanjšala zaradi nekaterih prostorskih posegov (regulacije), vedno večja pa je ogroženost zaradi kasnitve izgradnje komunalne infrastrukture, nesorazmerne izgradnje raznih objektov in njihove infrastrukture ter zaradi slabega nadzora nad množico odvodnih sistemov.

Na tem območju največkrat poplavlja reka Selška Sora s svojimi pritoki, zlasti potok Davča. V primeru poplav 10- in 20- letnih povratnih vod bi bile poplavljene obsežne površine. Med potoke, ki bi poplavljali, bi sodili potok Brebovnica, Hobovščica, Volašica, Kopačnica in Lučnica, ki se izlivajo v Poljansko Soro in že omenjeni potok Davča na selški strani ter potok Planica. Poplave pa so možne tudi na večjem delu urbanega okolja, predvsem ob sotočju obeh Sor.

Posledice poplav so različne. Zaradi njih prihaja do poškodovanja stanovanjskih, gospodarskih in poslovnih objektov in premoženja; motenj v oskrbi prebivalstva s pitno vodo, prehrabnimi artikli, zdravstveno oskrbo; motenj v cestnem prometu; motenj v oskrbi z električno energijo in gorivi; škode na kmetijskih površinah in škode na drugih infrastrukturnih objektih (mostovih, elektro omrežju, telekomunikacijski infrastrukturi itd.). Lahko pa privedejo do verižne nesreče, in sicer onesnaženje podtalnice (pitne vode); lahko pride do pojava plazov ali pa celo do izlitja nevarnih snovi, ki so neustrezno zaščitene (npr. kurilno olje...).

Tako se v izvajanje zaščite, reševanja in pomoči ob poplavah vključujejo operativne prostovoljne gasilske enote, občinski štabi CZ, Vodno gospodarsko podjetje Kranj, gospodarske družbe, organizacije in zavodi, ki so zadolženi za naloge zaščite, reševanja in pomoči, enote CZ (za reševanje, za prvo pomoč in druge enote glede na vrsto potrebe), center za obveščanje (Regijski center za obveščanje) in po potrebi sile za zaščito, reševanje in pomoč občin izven tega območja. Da pa bi preprečili oziroma ublažili in odpravili posledice poplav, je potrebno redno vzdrževanje in ureditev vodotokov, skladni razvoj infrastrukture s posegi v prostor ter upoštevanje aktualnih možnosti in nevarnosti »utrganega oblaka«; vzdrževanje jarkov, propustov in mostov, izgradnja objektov za zaščito pred poplavami (zadrževalniki, regulacije itd.), zagotovitev ustreznega in pravočasnega organiziranja sil za zaščito, reševanje in pomoč pri odpravi posledic poplav, pravočasno obveščanje ljudi o nevarnosti hitrega naraščanja rek in vodotokov. V skladu z izdelanimi študijami ogroženosti zaradi poplav je potrebno v prostorskih dokumentih zagotoviti upoštevanje le-teh pri gradnji stanovanjskih, gospodarskih in poslovnih zgradb (Ocene ogroženosti o možnih vrstah

elementarnih in drugih nesreč v občini Gorenja vas, občini Železniki, občini Škofja Loka in občini Žiri).

5. 4. Potres

Kazalec potresne ogroženosti na območju Selške in Poljanske doline je 7 do 8 po Mercalli-Conciani-Siebergovi lestvici. Občina Železniki ima kar na 73% svojega ozemlja 7. stopnjo potresne ogroženosti. Občina Gorenja vas - Poljane ima 7. stopnjo potresne ogroženosti po MCS lestvici na vseh 15538 ha ozemlja, medtem ko ima občina Škofja Loka 7 stopnjo potresne ogroženosti na 94% oziroma 14195 ha svojega ozemlja.

Objekti na območju Selške in Poljanske doline so pretežno masivne konstrukcije, kar pomeni, da so zidani protipotresno, so odporni proti zrušitvam, starejše gradnje, predvsem v mestnih jedrih, pa bi bile zelo poškodovane oziroma bi prišlo do večjih rušenj ob močnejših potresih. Nova urbana središča Škofje Loke - Podlubnik, Partizanska cesta, Frankovo naselje, center Železnikov, Stranska vas ter bloki v središču Gorenje vasi in Žirov in še posamezni objekti v industrijskih središčih so višji od dveh nadstropij, zato bi bile intervencije v primeru potresa otežene zaradi reševanja iz višin. Na območju Selške in Poljanske doline je od 60-65% novih ali obnovljenih zgradb. Protipotresno so grajene stolpnice in bloki ter novejšje industrijske gradnje. V Škofji Loki stolpnice na Partizanski cesti nimajo požarnih stopnic. V centralni del starega mestnega jedra je otežen dostop z reševalnimi vozili, v posameznih primerih pa je celo nemogoč, če upoštevamo možnost delnega zasutja.

Maksimalna intenziteta potresa pa ne bi preseгла 9. stopnje po MCS lestvici. Najbolj ogrožena so naslednja območja: središče Škofje Loke, Kamnitnik, Stara Loka, Podlubnik, Trata, Železniki s središčnim jedrom in stolpnicami, Gorenja vas in Žiri z bloki ter Rudnik urana Žirovski vrh.

Ob potresu bi prišlo do rušenja in poškodovanja stanovanjskih in gospodarskih objektov, rušenja dimnikov in požarnih zidov v mestnem jedru, večjih ali manjših poškodb mostov, rušenja in poškodb na infrastrukturnih objektih (kanalizaciji, elektro in plinski napeljavi, telekomunikacijskem omrežju itd.), motenj v cestnem prometu in motenj v oskrbi prebivalstva. Lahko pa bi povzročil celo porušitev stanovanjskih in gospodarskih objektov, požare na objektih, onesnaženje virov pitne vode, ekološke nesreče, motnje v osnovni zdravstveni in energetske oskrbi in motnje v prometu

(Ocene ogroženosti o možnih vrstah elementarnih in drugih nesreč v občini Gorenja vas, občini Železniki, občini Škofja Loka in občini Žiri).

Ob potresu je pri izvajanju zaščite, reševanja in pomoči potrebno upoštevati naslednje (Ocene ogroženosti o možnih vrstah elementarnih in drugih nesreč v občini Gorenja vas, občini Železniki, občini Škofja Loka in občini Žiri):

1. Pri tej potresni ogroženosti so preventivni ukrepi obvezni in priporočljivi na urbanističnem, gradbenem in drugih področjih.
2. Kurativne ukrepe vodi pristojni občinski štab CZ in uporabi zaščitno in reševalno strukturo v skladu z načrtom zaščite, reševanja in pomoči.
3. Glede na stopnjo ogroženosti se v občini ustanovijo tehnično reševalne ekipe in ekipe za reševanje, ki jih ustanovijo gradbena in komunalna podjetja, z nalogo zaščite in reševanja ter pomoči ob reševanju iz ruševin.
4. V primeru neposredne ogroženosti ljudi, živali in njihovega premoženja je potrebno odrediti izselitev na varnejši prostor.
5. Individualni ukrepi: če smo v času potresa v objektu, ga je potrebno zapustiti po najbližji poti, za varnost uporabljamo razne podboje vrat, sten ter ožje dele sten, zunaj se zadržujemo v ustrezni razdalji od objektov zaradi nevarnosti pred padajočimi predmeti. Posebej moramo preprečiti paniko.
6. V angažiranju sil in sredstev se v prvi fazi aktivirajo gospodarske družbe, zavodi, organizacije in društva na podlagi sklepa župana, v drugi fazi se aktivirajo tehnično-reševalne enote CZ. V celotni akciji sodelujejo prizadeti krajan in krajan v neposredni bližini v obliki samopomoči in medsebojne pomoči.

5.5. Zemeljski plazovi

Najnevarnejša območja za proženje zemeljskih plazov v občini Železniki so področja v naseljih: Danje, Davča, Martinj vrh, Dražgoše, Selca, Sorica, Studeno in Železniki. V občini Škofja Loka so to območja naselij: Puštal, na Logu, Zminec, pod Osolnikom, v Bukovščici, Stari vrh. V občini Gorenja vas - Poljane na območjih naselij Dobje, Dolenčice, Dolenje brdo, Hotavlje, Leskoviča, Lučine, Podobeno, Stara Oselica in Trebija. V občini Žiri pa območja v naseljih: Fužine, Selo, dolina Račeve in Brekoviče. V vseh štirih občinah se manjši plazovi pojavljajo tudi na posameznih cestah v hribovitih območjih.

Zemeljski plazovi nastanejo predvsem zaradi večje količine padavin v krajšem času, vpliva drsne ploskve - matična kamninska osnova (glina, ilovica, lapor), premikov zemeljskih plasti, človeškega faktorja (nestrokovni posegi v prostor, predvsem gradnja novih cest), erozije rečnih nabrežin in na poplavljenih območjih.

Največkrat se plazovi pojavljajo ob večjih količinah padavin in predvsem na gričevnatih območjih. Preko 90% plazov je povezano s človeškimi posegi, kot so: narejene ceste in poti, posekan gozd, oblikovanje dvorišč, neustrezno speljani odtoki meteornih voda in podobno.

Zemeljski plazovi povzročijo zlasti poškodovanje stanovanjskih hiš in gospodarskih poslopij, poškodovanje infrastrukture (elektrika, vodovod, kanalizacija, telekomunikacijsko omrežje...), poškodovanje cestnega omrežja, uničenje kmetijskih površin, pojav zajezitev in nastanek umetnih jezer ter težave z oskrbo in nastanitvijo. Privedejo lahko tudi do zajezitve vodotokov, porušitve stanovanjskih in gospodarskih objektov, motenj v cestnem prometu, onesnaženj virov pitne vode, motenj v osnovni, zdravstveni in energetske oskrbi itd.

Načrte zaščite, reševanja in pomoči pred zemeljskimi plazovi izdelajo le tiste občine, ki jih plazovi v kvantitativnem in kvalitativnem smislu redno prizadenejo. Za občine na območju Selške in Poljanske doline je značilno, da imajo del prostora, kjer so plazovi možni in prisotni, njihova dinamika in obseg je sorazmerno velik, vendar za to vrsto ogrožanja ni potreben poseben načrt. Tako so elementi ogroženosti in ukrepi zaščite, reševanja in pomoči zajeti v načrtih za druge oblike ogrožanja. V prvi fazi, v primeru plazu, je nujno potrebno poskrbeti za varen umik prebivalcev iz tistih predelov, za katere se oceni, da so nevarni za nadaljnje bivanje. S pomočjo poverjenikov civilne zaščite ter v obliki samopomoči in medsebojne pomoči se v akcijo vključijo občani, ki so v neposredni bližini ogroženih. Po potrebi se uporabijo enote in službe civilne zaščite v okviru gospodarskih družb, mehanizacijo, ki jih je občina zadolžila za gradbeno-tehnične naloge zaščite, reševanja in pomoči. V te naloge se lahko vključijo tudi posamezni obrtniki, ki imajo gradbeno mehanizacijo. V primeru večje ogroženosti oz. večjega plazu pa se aktivirajo tudi tehnično-reševalne enote civilne zaščite občine. Vse informacije s terena se zbirajo v štabih za civilno zaščito, pri poverjenikih za civilno zaščito in pri pristojnih organih občin na tem območju. Ustrezna poročila, informacije in obvestila nato posredujejo v Regijski center za obveščanje Kranj in v sredstva javnega obveščanja. Glede na potrebe za ustreznimi izbor zaščitno-reševalnih ukrepov, se aktivirajo posamezni strokovnjaki s

področja geologije in gradbeništva. Pri zemeljskih plazovih je lahko močno prisotna socialna problematika, zato se angažira tudi Center za socialno delo, Komisija za socialno delo ter Rdeči križ. Poleg tega se lahko v akcijo vključi tudi Karitas. Pri večjih plazovih je potrebno narediti prioriteto aktivnosti glede na dejanske potrebe: nastanitev, prehrana, obutev, oblačila, denarna pomoč in druge oblike pomoči. Vzpostavi se tudi stik s pooblaščenimi institucijami za izdelavo ustrezne dokumentacije za sanacijo plazov.

Da pa bi preprečili oziroma ublažili in odpravili posledice zemeljskih plazov, je potrebno upoštevati, da je pri posegih v prostor potrebno strogo upoštevati lokacijsko in gradbeno dokumentacijo in se izogibati vseh področij, na katerih se prožijo zemeljski plazovi. Upravni organ, ki je pristojen za izdelavo lokacijskega dovoljenja na ogroženih področjih, pa mora v postopek izdelave projektov vključiti ustrezno geodetsko institucijo (Ocene ogroženosti o možnih vrstah elementarnih in drugih nesreč v občini Gorenja vas, občini Železniki, občini Škofja Loka in občini Žiri).

5.6. Suša

Območje Selške in Poljanske doline sodi po meteoroloških in pedoloških dejavnikih v tisti del prostora, kjer je suša možna. Možnost suše še dodatno povečujejo razni posegi v prostor ter značilnosti komunalne infrastrukture.

Poglavitni vzroki za nastanek suše so daljše sušno obdobje, posegi v prostor (vpliv človeka) in značilnosti pedološke sestave tal.

Ker se v prostoru pojavljajo sušna obdobja kar nekajkrat na leto in so zelo različna glede na čas trajanja in vpliv temperature, je v teh primerih zelo težko govoriti o naravni nesreči. Daljša sušna obdobja postajajo tako sestavni del življenja in bivanja. V našem sistemu pa se moramo na to značilnost narave ustrezno prilagoditi. Marsikje se najdejo sredstva za velike gospodarske objekte, hleve in podobno, ne upoštevajo pa se ustrezni vplivi mikroklimatskih razmer na dejavnost. Tako so škode običajno nesorazmerno primerljive z možnostmi in potrebami po preventivnih ukrepih.

Po atmosferskih dejavnikih in podnebnem tipu je suša značilna za poletne mesece, njeni zamiki pa so možni tudi na pomlad in jesen. Prava suša je tudi odvisna od količine padavin v zimskem času, saj kronična pomanjkanja padavin poletne visoke temperature hitreje spremenijo v nesrečo.

Ogroženost zaradi suše se lahko odraža v naravi predvsem v pomanjkanju pitne vode. Zelo malo je stanovanjskih in gospodarskih hiš, ki se še oskrbujejo z meteorno vodo. Problem je prisoten v hribovitem svetu, ki še ni povsem infrastrukturno opremljen. Nekatera območja, predvsem so to hribovita območja, Selške in Poljanske doline, so lahko ob suši ogrožena v oskrbi s pitno vodo. Pri ogroženosti vegetacije so bolj izpostavljena prodna področja ravninskega dela Selške in Poljanske doline, še posebej so to področja, ki so bolj oddaljena od struge rek in potokov. Posledice suše so različne. Zaradi njih prihaja do motenj v oskrbi prebivalstva s pitno vodo, motenj v oskrbi z električno energijo in škode na kmetijskih površinah. Lahko pa privede do verižne nesreče, in sicer do nevarnosti okužbe in nastanka nalezljivih bolezní.

Ker se suša pojavlja kot naravna nesreča občasno in ker zajema manjše površine, ni potrebno izdelati načrta za to naravno nesrečo. Kljub temu pa lahko nastane škoda v naravi, saj so rastline na prodni podlagi še kako odvisne od meteornih voda in posledično podtalnice. Elementi zaščite, reševanja in pomoči so zajeti v drugih sestavinah načrta za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami. V izvajanje zaščite, reševanja in pomoči na tem območju se vključujejo operativne prostovoljne gasilske enote in gospodarske družbe, zavodi in organizacije, ki so s sklepom občine zadolžene za izvajanje nalog zaščite, reševanja in pomoči ob suši. Da pa bi preprečili oziroma ublažili in odpravili posledice suše, je dolgoročno potrebno zgraditi infrastrukturo na tistih območjih, kjer vodovoda še nimajo, zlasti to velja v hribovitih predelih, kratkoročno pa je potrebna oskrba prebivalcev z vodo ob suši, zato je potrebno ustrezno organiziranje sil za oskrbo z vodo: gasilska društva, cisterne itd., potrebno pa je zagotoviti tudi ustrezno število odvzemnih mest za odvzem vode ter definirati merila in pravila odvzema (Ocene ogroženosti o možnih vrstah elementarnih in drugih nesreč v občini Gorenja vas, občini Železniki, občini Škofja Loka in občini Žiri).

5.7. Požar

V okolju obstaja nekaj skupin nevarnosti za nastanek požara:

- vnetljive snovi v industriji in kmetijstvu,
- neupoštevanje požarnovarnostnih predpisov v proizvodnji, pri gradnji, pri delu,
- nepravilno ravnanje z gorljivimi in lahko vnetljivimi snovmi,
- naravni pojavi,

- požari v naravnem okolju (požigi trave, požigi gozdov, na neurejenih smetiščih,...).

Ocena stanja požarne ogroženosti v naravi in naseljih, ki temelji na strukturi prostora, požarni obremenitvi ter številu požarov v nekem obdobju, nam dokazuje, da imamo na območju Selške in Poljanske doline srednjo požarno ogroženost.

Največkrat ogroža požarno varnost spomladansko kurjenje trave, čiščenje okolice hiše, sadovnjakov in drugih površin. Ker se ne upoštevajo nevarnosti gorenja, se povsem normalno gorenje razvije v neobvladljivi požar. Požari v oziroma ob gozdovih nastajajo zaradi kurjenja v neposredni bližini gozda, zaradi nevarnih kurišč ob piknikih, zaradi cigaretnih ogorkov in drugih virov vžiga. Med druge vzroke požarov prištevamo električno energijo, človeški faktor, malomarnost, tehnološke napake strojev in opreme, samovžige, kurilne naprave in odmetavanje pepela.

Največja nevarnost za nastanek požarov v okolju je spomladi zaradi urejanja okolja in v poletnem času zaradi suše. Obstaja tudi nevarnost nastanka požarov v industriji, vzroki so predvsem vezani na posamezne tehnološke procese (brušenje, poliranje, uporaba nevarnih snovi...).

Ogroženost naselij na območju Selške in Poljanske doline je srednja do velika. Posamezna območja so slabo prevozna oziroma nedostopna za gasilska vozila. Večina objektov na tem območju je prve kategorije, to je do 2 nadstropji, le stanovanjske stolpnice in bloki v središču Škofje Loke, Gorenje vasi, Žirov in Železnikov ter posamezni objekti v industrijskih središčih so višji - 12 nadstropij. Za pretežni del zgradb je možnost interveniranja z osnovno gasilsko opremo, za stolpnice in stolpiče pa je osnovna oprema prešibka in je možnost intervencije trenutno vezana na pomoč Gasilske reševalne službe Kranj (lestev, avtolestev).

Individualna gradnja in pretežni del blokovne gradnje je dobro dostopen, večkrat pa je dostopnost vprašljiva v industrijski coni in v naseljih izven redno vzdrževanih komunikacij (hribovita naselja).

Klasične težave v nekaterih naseljih: Podlubnik, Frankovo naselje, Groharjevo naselje, Partizanska cesta, Kapucinski trg predstavljajo parkirana vozila, tudi nad hidranti, pri vstopih v ulice in na dvorišča in podobno.

Požare delimo glede na lokacijo nastanka požara na:

- požare v naravi,
- požare v gradbenih objektih,
- požare na prometnih sredstvih.

Glede na obseg ločimo:

- požare na manjših dislociranih objektih,
- požare v strnjenih naseljih,
- industrijske požare,
- požare v naravi.

Požari v strnjenih naseljih so najbolj nevarni, saj se požar lahko hitro razširi na druga poslopja, ki so v neposredni bližini. Pri tem so največji problemi z dovozi do mesta požara, predvsem v starem delu mesta, zadostne količine vode, dotrajanost dimnikov, požarni zidovi. Glede tega je najbolj ogroženo staro mestno jedro Škofje Loke pa tudi Železnikov. Med požarno bolj ogrožena območja spadajo tudi bencinski servisi, ki jih je na tem območju sedem.

Posledice požarov so močno vidne v naravi, na gradbenih objektih in na prometnih sredstvih. Posledice požarov v naravi so v požganih travniških, gozdnih ter grmovnih površinah. Posledice na gradbenih objektih so v uničenju stanovanjskih, gospodarskih, poslovnih in drugih objektov, začasna nezaposlenost ljudi. Posledice na prometnih sredstvih so uničena vozila cestnega prometa. Požari pa lahko povzročijo tudi onesnaženje ozračja, izlitje nevarnih snovi, prekinitev proizvodnje, motnje v prometu, pojav plinastih produktov, ki so smrtno nevarni, ali pa pojav rušenja večjih konstrukcij.

Izvajalci zaščite, reševanja in pomoči pred požari so vsa gasilska društva. V primeru požara v strnjenih naseljih je nujno sodelovanje s policijo zaradi ureditve mirujočega in miroljubnega prometa. Sodeluje se tudi z drugimi gospodarskimi družbami, zavodi in organizacijami, katerih dejavnost je vključena v zaščito in reševanje.

V skladu z veljavno zakonodajo se morajo zavodi, organizacije in gospodarske družbe, ki uporabljajo snovi ali izvajajo dejavnosti, ki ogrožajo požarno varnost, držati prepisanih navodil. Pri kurjenju v naravi je nujna predčasna prijava vsakega kurjenja v naravi, prav tako je v določenih primerih potrebno zagotoviti ustrezno požarno varovanje. V naseljih se mora upoštevati preventiva v uporabi prostora. Preventiva se zagotavlja tudi preko javnih medijev in z uporabo propagandnega materiala ob najbolj tveganih časovnih obdobjih. Glede na stopnjo požarne obremenitve je stalna naloga zagotavljanje požarne vode in drugih sredstev za gašenje. Za večjo varnost pred požari pa je potrebno tudi vzdrževanje in dograjevanje obstoječega sistema alarmiranja (Ocene ogroženosti o možnih vrstah elementarnih in

drugih nesreč v občini Gorenja vas, občini Železniki, občini Škofja Loka in občini Žiri).

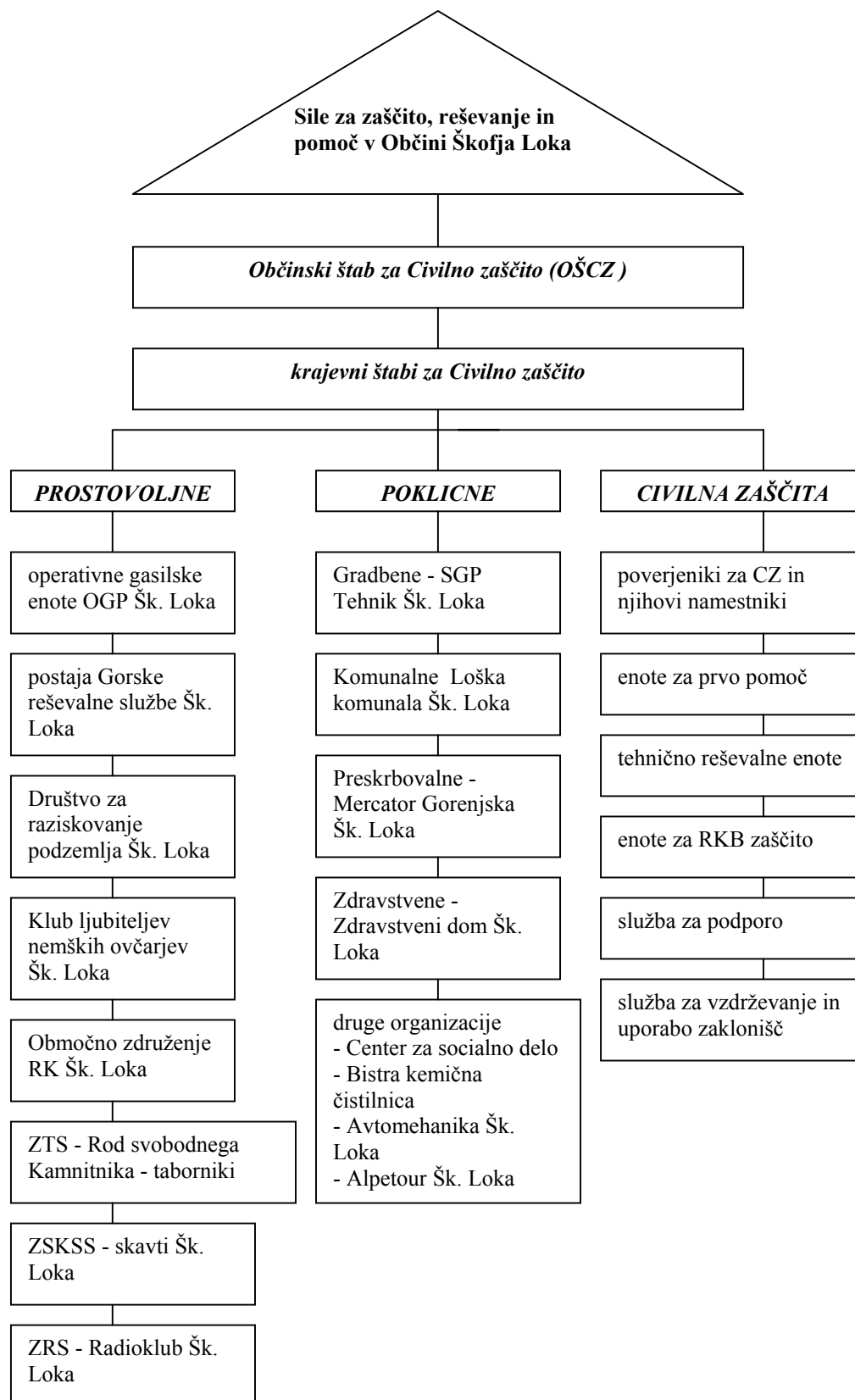
Na osnovi Ocene ogroženosti o močnih vrstah elementarnih in drugih nesreč v občini in Uredbe o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč ima vsaka od štirih občin, ki si delijo območje Selške in Poljanske doline, organizirane sile za zaščito, reševanje in pomoč.

6. SILE ZA ZAŠČITO, REŠEVANJE IN POMOČ NA OBMOČJU SELŠKE IN POLJANSKE DOLINE

Vsaka od štirih občin, ki si delijo ozemlje Selške in Poljanske doline, ima organizirane sile za zaščito, reševanje in pomoč za pomoč ob naravnih in drugih nesrečah. V svoji diplomski nalogi bom predstavila organizacijo sil za zaščito, reševanje in pomoč v občini Škofja Loka.

Občina Škofja Loka ima sile za zaščito, reševanje in pomoč organizirane na naslednji način.

Slika 3 : Sile za zaščito, reševanje in pomoč v Občini Škofja Loka

Vir: <http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=18subid=9>, 14.12.2002

6.2.1. Operativne gasilske enote OGP Škofja Loka

V Sloveniji deluje 1292 prostovoljnih gasilskih društev, ki imajo skupaj preko 115.000 članov. V občini Škofja Loka pod okriljem Občinskega gasilskega poveljstva deluje 12 prostovoljnih gasilskih društev, od teh so štiri društva industrijska. Vsako društvo ima operativno enoto, ki je usposobljena in opremljena za gašenje in reševanje ob požarih in drugih nesrečah: poplavalah, potresih itd. Število gasilcev v operativni enoti je določeno po kategorizaciji prostovoljnih gasilskih društev, ki je določena v Merilih za organiziranje in opremljanje gasilskih enot (Uradni list RS, št. 22/99).

Na območju občine Škofja Loka imamo naslednja prostovoljna gasilska društva: PGD Škofja Loka, PGD Stara Loka, PGD Trata, PGD Virmaše - Sv.Duh, PGD Bukovica, PGD Godešič, PGD Gosteče, PGD Reteče - Gorenja vas, PIGD Jelovica, PIGD EGO LES, PGD LTH in PIGD Gorenjska predilnica ([http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=18 subid=9](http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=18%20subid=9), 15.12.2002).

Pri tem je potrebno omeniti, da je PGD Škofja Loka edino v občini in edino na območju Selške in Poljanske doline usposobljeno za reševanje ob nesrečah z nevarnimi snovmi in ob prometnih nesrečah (Uradni list RS, št. 22/99).

6.2.2. Postaja Gorske reševalne službe Škofja Loka

Prva slovenska gorska reševalna postaja je bila ustanovljena leta 1912, tradicija reševanja v gorah na Slovenskem pa sega še dlje. Sedanja Gorska reševalna služba Slovenije je z zakonom utemeljena kot javna reševalna služba. Organizirana je v 17 postajah, med njimi je tudi postaja GRS Škofja Loka, ki je sestavni del sil za zaščito, reševanje in pomoč v Občini Škofja Loka ([http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=18 subid=9](http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=18%20subid=9), 15.12.2002).

6.2.3. Društvo za raziskovanje podzemlja Škofja Loka

Slovenski jamarji nadaljujejo tradicijo 1889. leta ustanovljenega društva Anthran in 1910. leta ustanovljenega Društva za raziskovanje podzemnih jam Kranjske. Jamarska reševalna služba je organizirana pri Jamarski zvezi Slovenije, ki povezuje 43 amaterskih klubov in društev. Eno izmed njih je Društvo za raziskovanje podzemlja Škofja Loka, ki deluje tudi v okviru sil za zaščito, reševanje in pomoč v Občini Škofja Loka ([http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=18 subid=9](http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=18%20subid=9), 15.12.2002).

6.2.4. Klub ljubiteljev nemških ovčarjev Škofja Loka

V Sloveniji deluje 62 športnih in 18 lovskih kinoloških društev, ki imajo skupno 7500 članov. Društva so povezana v Kinološko zvezo Slovenije ter Zvezo društev vodnikov reševalnih psov Slovenije. Z reševanjem iz ruševin in plazov se ukvarja več kot 150 članov kinoloških društev - vodnikov reševalnih psov. V okviru Kluba ljubiteljev nemških ovčarjev Škofja Loka deluje tudi Enota reševalnih psov Škofja Loka, ki prav tako deluje v okviru sil za zaščito, reševanje in pomoč v Občini Škofja Loka ([http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=18 subid=9](http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=18%20subid=9), 15.12.2002).

6.2.5. Območno združenje Rdečega križa Škofja Loka

Območno združenje RK Škofja Loka tvori 19 krajevnih odborov RK s preko 180 prostovoljci, strokovno službo, z dvema zaposlenima, prostovoljci v organih združenja in zunanjimi strokovnimi sodelavci ter državljani, ki opravljajo civilno služenje vojaškega roka. Območno združenje RK Škofja Loka opravlja humanitarno poslanstvo v občinah Gorenja vas - Poljane, Škofja Loka, Železniki in Žiri (<http://www.rk-skofjaloka.si/>, 16.12 2002).

6.2.6. Loška komunala Škofja Loka

Loška komunala opravlja za Občino Škofja Loka naslednje gospodarske javne službe:

- oskrba s pitno vodo,
- odvajanje odpadnih in padavinskih voda na čistilno napravo in čiščenje,
- oskrba s plinom ter upravljanje in vzdrževanje plinovodne infrastrukture,
- ravnanje s komunalnimi odpadki,
- odlaganje ostankov komunalnih odpadkov (<http://www.loska-komunala.si/>, 15.12.2002).

6.2.6. Poverjeniki za CZ in njihovi namestniki

Poverjeniki in njihovi namestniki delujejo na območju večjih vasi. V Občini Škofja Loka se poverjeniki in njihovi namestniki nahajajo v naslednjih krajih: Bukovica (poverjenik in namestnik), Godešič (poverjenik in namestnik), Log (poverjenik), Lenart - Luša (poverjenik), Reteče - Gorenja vas (poverjenik in namestnik), Sv. Duh (poverjenik in namestnik) in Zminec (poverjenik) ([http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=18 subid=9](http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=18%20subid=9), 15.12.2002).

6.2.7. Enote za prvo pomoč

Enote prve pomoči Civilne zaščite Škofja Loka so organizirane v dveh vodih za prvo pomoč. Vsak vod za prvo pomoč je sestavljen iz poveljstva voda, ekipe za prevoz ranjencev in dveh oddelkov, pri čemer ima vsak oddelek po dve ekipi. V poveljstvu voda so poveljnik, namestnik poveljnika in voznik. Ekipo za prevoz ranjencev pa sestavljajo vodja, dva bolničarja in dva voznika. Ekipo vodi vodja, ki mu sledi namestnik, poleg tega pa so v ekipi še štirje bolničarji (Uradni list RS, št. 15/00). Številčno stanje enot za prvo pomoč Civilne zaščite Škofja Loka je 64 pripadnikov.

6.2.8. Tehnično reševalne enote

Tehnično reševalne enote Civilne zaščite Občine Škofja Loka so organizirane v vod za reševanje in oddelek za izvidovanje. Vod za reševanje je sestavljen iz vodstva voda in dveh oddelkov, pri čemer ima vsak oddelek dve ekipi. Vodstvo oddelka predstavljajo poveljnik in namestnik poveljnika. Vsako ekipo pa sestavljajo vodja ekipe, namestnik in dva izvidnika (Uradni list RS, št. 15/00), tako da je celotno število pripadnikov voda za reševanje 18.

Oddelek za izvidovanje pa je sestavljen iz dveh ekip, pri čemer vsako ekipo tvorijo vodja ekipe, namestnik vodje in dva izvidnika (geofonista) (Uradni list RS, št. 15/00). V tehnično reševalni enoti Civilne zaščite Škofja Loka je tako 26 pripadnikov.

6.2.8. Enote za RKB zaščito

Enote za RKB zaščito Civilne zaščite Škofja Loka so organizirane v dva oddelka za RKB dekontaminacijo. Vsak oddelek je sestavljen iz dveh ekip, pri čemer je v vsaki enoti vodja ekipe in pet dekontaminatorjev (Uradni list RS, št. 15/00), tako da je število vseh pripadnikov enot za RKB zaščito Civilne zaščite Škofja Loka 24.

6.2.9. Služba za podporo

Službo za podporo Civilne zaščite Škofja Loka tvori vodstvo službe, v kateri se nahaja vodja in namestnik vodje in ekipe za oskrbo, zveze, prevoz in za informacijsko podporo in administrativno delo.

Ekipo za oskrbo tvorijo vodja, ekonom, kuhar, pomočnik kuharja, dva člana in električar. Ekipo za zveze tvorijo vodja ekipe, dva radiovezista - telefonista in štirje kurirji. Ekipo za prevoz sestavljajo vodja in trije vozniki, medtem ko ekipo za informacijsko podporo in administrativno delo sestavljajo vodja in dva

administratorja (Uradni list RS, št. 15/00). Tako je celotno število pripadnikov službe za podporo 23.

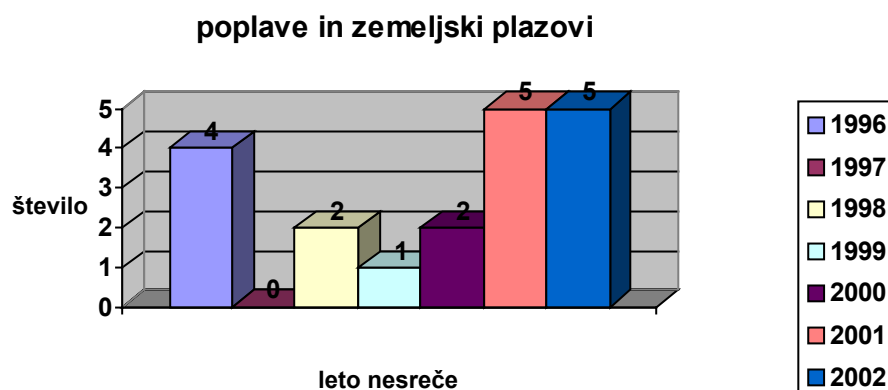
6.2.10. Služba za vzdrževanje in uporabo zaklonišč

Služba za vzdrževanje in uporabo zaklonišč je organizirana za naslednja javna zaklonišča: zaklonišče Podlubnik, zaklonišče OŠ Mesto in zaklonišče Gasilski dom Trata (<http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=18subid=9>, 15.12.2002).

7. STATISTIČNI PODATKI NARAVNIH IN DRUGIH NESREČ ZA OBMOČJE SELŠKE IN POLJANSKE DOLINE

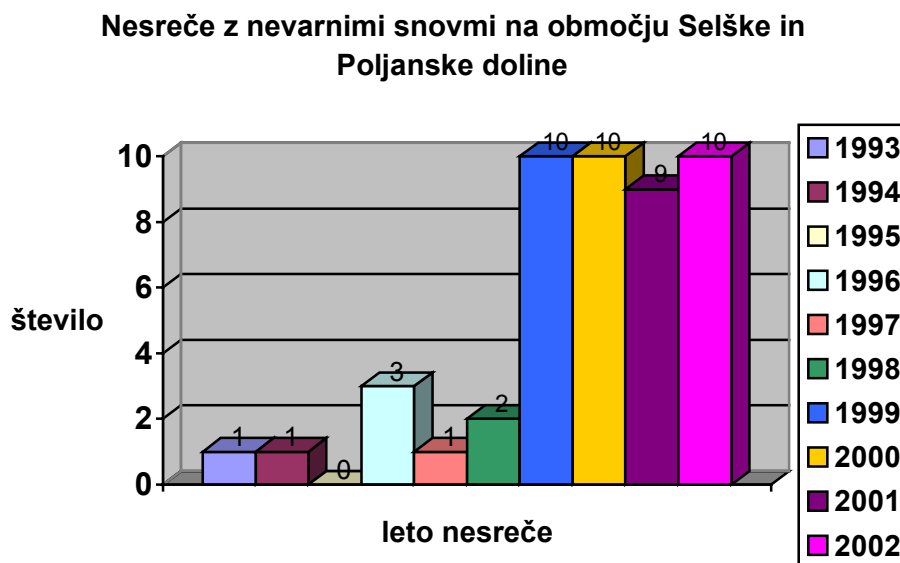
Statistične podatke števila poplav in zemeljskih plazov, nesreč z nevarnimi snovmi in število požarov v naravi, na objektih in na prometnih sredstvih, na območju Selške in Poljanske doline sem vzela iz publikacije Naravne in druge nesreče v Republiki Sloveniji, in sicer od leta 1998 do leta 2001 (urednik Slavko Šipec et al.). Za leta od 1991 do 1997 in za leto 2002 pa sem podatke pridobila iz glasila, ki nastaja vsako leto ob Občnem zboru Gasilske zveze Škofja Loka. Statistične podatke predstavljam v šestih grafih.

Graf 1: Poplave in zemeljski plazovi na območju Selške in Poljanske doline

Poplave in zemeljski plazovi se pojavljajo večinoma vsako leto, vsakih nekaj let pa se pojavijo katastrofalne poplave. Zemeljski plazovi najpogosteje nastanejo ob veliki količini padavin v kratkem času ali pa zaradi nestrokovnih človeških posegov v naravo, kot so: narejene ceste in poti, posekan gozd, oblikovanje dvorišč, neustrezno speljani odtoki meteornih voda in podobno.

Graf 2: Nesreče z nevarnimi snovmi na območju Selške in Poljanske doline

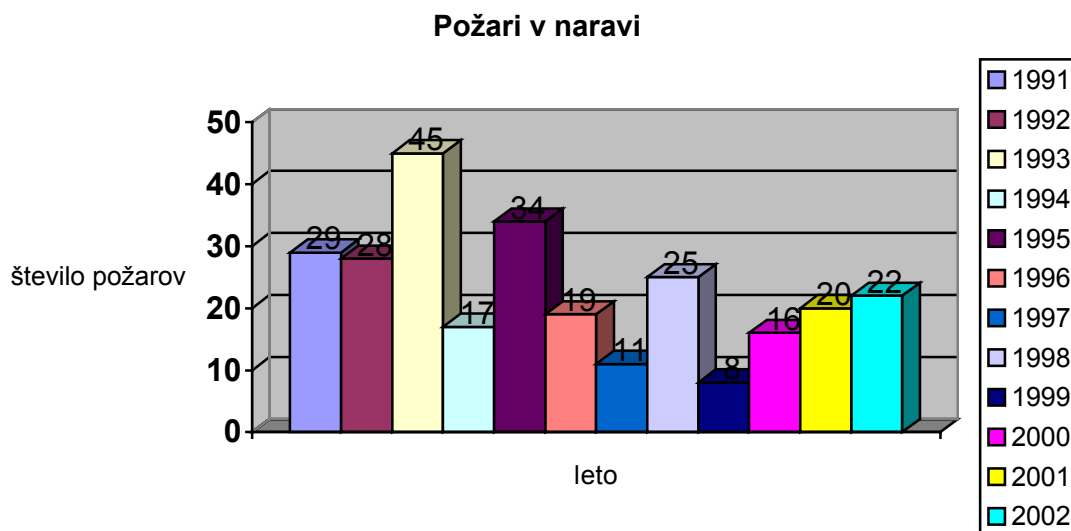

Iz statističnih podatkov o številu nesreč z nevarnimi snovmi, ki so se zgodile na tem območju od leta 1993 do leta 2002, je razvidno, da se je število teh nesreč v zadnjih letih izjemno povečalo. Medtem ko je bila še leta 1993 samo ena nesreča z nevarnimi snovmi, pa se je to število leta 2002 povečalo na deset. Samo leta 1995 ni bilo nobene nesreče z nevarno snovjo.

Razlog za tak rezultat je mogoče v tem, da se je v teh letih povečalo število motornih vozil, ki prevažajo nevarne snovi po cestah Selške in Poljanske doline, in da so tudi ceste, zlasti to velja za določen odsek v Poljanski dolini, postale vse bolj neprimerne za prevoz nevarnih snovi. Vse več je tudi podjetij, ki skladiščijo in v svojem proizvodnem procesu uporabljajo nevarne snovi. Hkrati pa je vse več gospodinjstev, ki namesto drv za ogrevanje uporabljajo olje ali zemeljski plin.

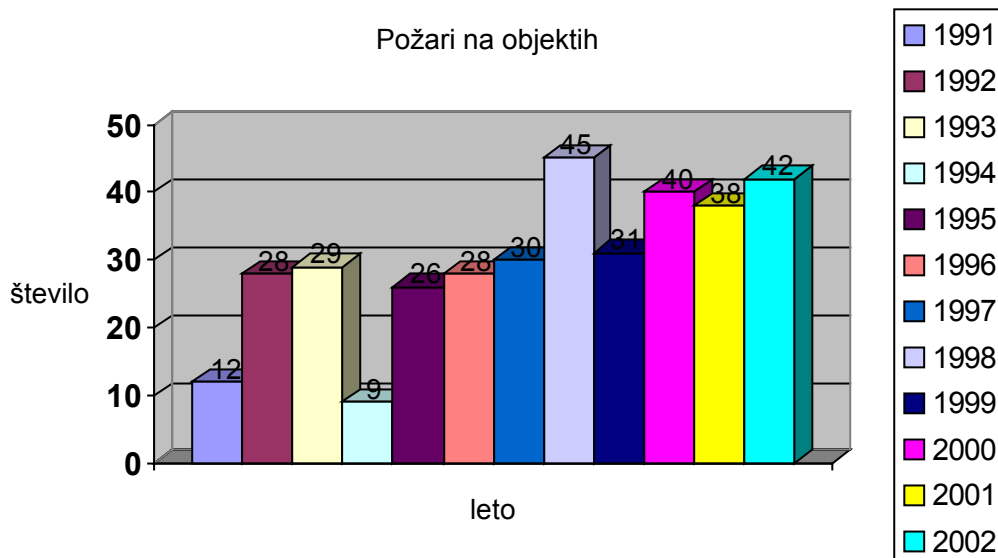
Leta 1999 se je zgodila tudi ena večjih nesreč, saj je v Gorenjski predilnici Škofja Loka izteklo v kanalizacijo okoli 16 ton mazuta. Samo mraz je bil tisti, ki je onemogočil, da bi to razlitje privedlo do večjih ekoloških posledic.

Graf 3: Požari v naravi na območju Selške in Poljanske doline

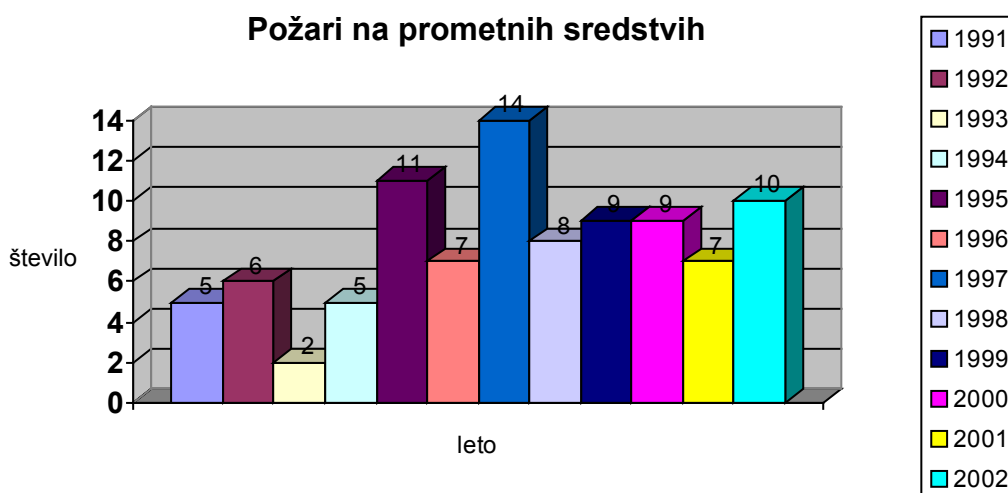
Za število požarov v naravi bi lahko rekli, da je spremenljivo. Medtem ko je bilo leta 1993 kar petinštirideset požarov in leta 1999 samo osem požarov, se je ta številka v zadnjih treh letih ustalila na okoli dvajset požarov na leto. K velikemu številu požarov v naravi prispevajo zlasti neupoštevanje varnostnih prepisov ob spomladanskem kurjenju trave, čiščenju okolice hiš, sadovnjakov in drugih površin. Ker ljudje ne upoštevajo nevarnosti gorenja, se povsem normalno gorenje razvije v neobvladljivi požar. Spomladanska in poletna suša prav tako pripomoreta k večanju števila požarov v naravi.

Graf 4: Požari na objektih na območju Selške in Poljanske doline

Število požarov na stanovanjskih poslopijih in gospodarskih objektih se iz leta v leto povečuje. Medtem ko je bilo leta 1991 samo dvanajst požarov, pa je bilo leta 2002 teh požarov že dvainštirideset. Požari v objektih nastanejo predvsem zaradi neupoštevanja požarnovarnostnih predpisov pri delu, pri gradnji itd. Pri tem je potrebno omeniti požar, ki je januarja leta 1999 izbruhnil v proizvodnem obratu kamene volne Terma v Bodovljah pri Škofji Loki in je povzročil za okoli 120 milijonov tolarjev škode.

Graf 5: Požari na prometnih sredstvih na območju Selške in Poljanske doline

Glede števila požarov na prometnih sredstvih lahko opazimo splošen trend povečevanja, čeprav se je po letu 1997, ko je bilo kar štirinajst požarov na prometnih sredstvih, število zmanjšalo in ustalilo na okoli deset požarov na leto.

Če bi uspeli znižati število požarov, ki nastajajo iz malomarnosti (kurilne naprave, odlaganje pepela v zabojnike, ostali požari iz malomarnosti), bi se število požarov skoraj prepolovilo. To pa bi pomenilo, da bi pri ljudeh dosegli velik napredek na preventivnem področju. Vendar očitno še vedno velja pregovor: Kar se Janezek nauči, to Janezek zna.

8. NESREČE IN DELOVANJE SIL ZA ZAŠČITO, REŠEVANJE IN POMOČ NA OBMOČJU SELŠKE IN POLJANSKE DOLINE

8.1. Ujma leta 1990 na območju Selške in Poljanske doline

Oktobra leta 1990 je bilo v Sloveniji veliko padavin, ki so prerasle v neurje 31. oktobra in 1. novembra. Že pred začetkom teh dvodnevni padavin je bilo večdnevno padavinsko obdobje, zato so bila tla zelo namočena in tudi vodostaji rek so bili razmeroma visoki. Poplave, so torej povzročile zelo intenzivne padavine, ki so padle v manj kot desetih urah.

Poplave so bile največje v osrednjem in spodnjem delu reke Save in njenih pritokov Kamniške Bistrice, Sore in Savinje od Luč. Poplave so bile tudi na pritokih Savinje - Lučnica, Ljubija, Dreta itd. Nekatere od teh rek so dosegle 100-letne vode.

V ostalih delih Slovenije, ki niso doživeli tako močnega deževja, je bil vodostaj rek (Lendava, Dravinja, Voglajna, Ljublanica, Krka, Kolpa, Vipava) nižji in ni dosegel poplavnega ekstrema. Tako je ujma leta 1990 najbolj prizadela Savinjsko dolino, mesto Celje z okolico, Krško in Brežiško polje, porečje obeh Sor, delno Drave in Gornjo Soško dolino (Pristov, 1991: 10-16).

8.1.1. Opis dogodka

Ujma 1. in 2. novembra 1990. leta je nastopila po večdnevni intenzivni padavinah. Njena os je potekala od JZ proti SV oz. po dolini Soče prek Baške grape in Cerkljanskega hribovja v dolino Selške Sore, prek Brnika, Kamnika in Luč do JZ obronkov Pohorja. Zato ne preseneča, da je bilo na Gorenjskem najbolj prizadeto celotno povodje Selške Sore od Petrovega Brda do Škofje Loke in Sore do Medvod. Visoke vode, poplave, obrežne poškodbe in udare hudourniških plavin ter zemeljske plazove so zabeležili tudi na Poljanski Sori, zlasti na njenih levoobrežnih pritokih s

Cerkljansko-Škofjeloškega pogorja južno od Blegoša, kot so Hobovščica, Trebišnik, Hotaveljščica in Osojnica v Žireh (Pejakov, 1994: 130).

Na Poljanski Sori so bile ob tem neurju dosežene približno 50- do 60- letne vode. Stoletne vode pa so bile dosežene na Selški Sori. Učinki so bili najbolj razdiralni v Selški dolini, kjer je bil najbolj prizadet njen zgornji del z Davčo. Po posledicah v Selški dolini je to neurje uvrščeno med eno doslej najbolj katastrofalnih (Oražen, Vidic, 1991: 19).

Južni rob prizadetega območja lahko omejimo z črto okoli Sovodnja na Hobovščici in Trebišnikom pod Staro Oselico na Trebiji. Južno od Fužin na Poljanski Sori, Žirovskega vrha oziroma za najvišjimi hrbti Polhograjskega hribovja ni bilo večjih razdiralnih učinkov tega neurja. Na severu se lahko postavi meja pod Soriško planino in Ratitovcem. Najbolj uničujoč pas je bil širok približno 15 km, širil se je od zahoda proti vzhodu. Največ padavin je bilo v krajih, kjer so se vlažne zračne mase previjale prek grebenov Porezna, Kroke, Črnega vrha in Blegoša, nad grape Davče in zgornjih delov Selške doline. Poplava v letu 1990 je prizadela celoten ravninski svet ob obeh Sorah in na skupni Sori. V celoti je bil pod vodo najnižje dolinsko dno (Oražen, Vidic, 1991: 19).

V poznih večernih urah 1. novembra je v najvišjih legah začelo snežiti, voda se je začela razmeroma hitro umikati v struge, največja nevarnost je minila in postopoma so začeli odpravljati posledice. Že naslednji dan, 2. novembra, se je obseg poplavišča bistveno zmanjšal in voda se je po 24 - 48 urah v glavnem že vrnila v rečne struge. Na tem območju imamo torej opravka z izrazito kratkotrajnimi poplavami (Oražen, Vidic, 1991: 19).

Velika škoda je nastala ob številnih hudournikih, ki so s svojo erozijo in nanosi povečali razdiralno moč voda. Prožili so se številni zemeljski plazovi, ki so povzročili zapore cest, ogrozili posamezne stanovanjske hiše, številna gospodarska in druga poslopja ter poškodovali kmetijska in druga zemljišča. V Selški dolini je bila zaradi poplavljenega cestišča v soteski pri Praprotnem in v Bukovici zaprta cesta Škofja Loka - Železniki. Voda je odnesla most na regionalni cesti v Železnikih (Na Plavžu), odrezala Davčo in Sorico ter prehod na Primorsko. Zemeljski plaz je zasul cesto Lajše- Jamnik. Odtrgane je bilo približno 6 km ceste v vas Davča, kjer ni bilo elektrike in telefona. Enako je bilo tudi na območju krajevne skupnosti Sorica. Poplavljeni so bila praktično vsa podjetja v Železnikih (Tehtnica, Niko, Alples, Domel, Dom-oprema). Zasuta je bila cesta v Podboršt.

V Poljanski dolini so bile zaprte cestne povezave Škofja Loka - Žiri, Žiri - Idrija, Žiri-Rovte, Žiri - Logatec in Trebija - Sovodenj. Zemeljski plaz je odrezal naselja Suša, Gorenja vas, Dolenja Brda, Žetina, Malenski vrh. Voda je poplavlila podjetja Marmor, Policom in Termo v Poljanah, pod vodo je bila tudi cerkev in več hiš. Na Sovodnju je bila poplavljen trgovina in lesni obrat Jelovice. V Škofji Loki so bile poplavljene zlasti hiše v Jegorovem predmestju ob Sorški in Suški cesti. Selška Sora je poplavlila tovarno Šešir, Klavnico in srednješolski center s športno dvorano Poden. Na Partizanski in Kidričevi cesti je podtalna voda vdrla v več stanovanjskih objektov. Zaradi okvare na glavnem vodovodu je bila prekinjena preskrba vode v Škofji Loki, tako da jo je bilo potrebno zagotoviti z gasilskimi cisternami. Poškodovanih je bilo tudi več lokalnih vodovodov, zlasti so bila prizadeta naselja Malenski vrh, Jazbine in Leskovicca. Občasno je bila prekinjena tudi dobava električne energije. Smrtnih žrtev ni bilo (Oražen, Vidic, 1991: 19-20).

8.1.2. Posledice ujme leta 1990 na območju Selške in Poljanske doline

Posledice ujme leta 1990 na območju Selške in Poljanske doline so bile (Zadnik, 1991: 130):

1. Poplavljenе hiše in gospodarska poslopja:	
- število hiš, ki jih je bilo možno sanirati	227
- število trajno poškodovanih hiš	15
2. Poplavljenа podjetja, obrtne delavnice, ustanove in drugi objekti	24
3. Poplavljenе površine vseh zemljišč (ha)	353
4. Poškodovani in uničeni mostovi:	
- število poškodovanih mostov	20
- število uničenih mostov	23
5. Poškodovane komunikacije:	
- dolžina (km) poškodovanih cest	110
6. Število izseljenih oseb:	
- trajno	6
- začasno	15

8.1.3. Delovanje sil za zaščito, reševanje in pomoč ob poplavah na območju Selške in Poljanske doline

Najprej je potrebno omeniti, da je leta 1990 celotno območje Selške in Poljanske doline predstavljala ena sama občina - Občina Škofja Loka.

Na podlagi klicev posameznih občanov in iz podjetij začno gasilci 1. novembra 1990 prečrpavati vodo iz poplavljenih prostorov. Glede na vse večjo vodno ujmo se pripravijo vse razpoložljive gasilske enote v občini. Ob 11. uri se zbere Občinski operativni štab za civilno zaščito, ki vodi reševalne akcije. OŠCZ da prek centra zvez znak za naravno nesrečo, aktivirajo se vsi štabi za civilno zaščito v prizadetih krajevnih skupnostih ter organizira dežurna služba. Gasilci in pripadniki civilne zaščite ter občani začno iz poplavljenih oziroma ogroženih objektov evakuirati materialna in druga sredstva, pripravljajo obrežne nasipe. OŠCZ aktivira občinsko specializirano enoto in SGP Tehnik, ki pomagata občanom z mehanizacijo oziroma specialno opremo (čolni). Na pomoč pride tudi Gorska reševalna služba in potapljači. Zaradi pomanjkanja pitne vode gasilci s cisternami prevažajo vodo v mestne krajevne skupnosti in podjetjem, ki jo nujno potrebujejo za svojo dejavnost (Peks, Mlekarna, Zdravstveni dom itd.). SGP Tehnik in zasebniki z gradbeno mehanizacijo čistijo ceste in zemeljske plazove, urejajo vodotoke in hudournike. Enake naloge opravljata tudi Cestno podjetje iz Kranja ter Vodno gospodarsko podjetje Kranj. Poseben problem je nastal zaradi poškodb cistern s kurilnim oljem, zato OŠCZ pokliče na pomoč Petrol in IMS iz Domžal. Zavod za higieno in medicino dela iz Kranja opravlja redne preglede pitne vode, ki so jo dovažali s cisternami. Gorska reševalna služba v sodelovanju z ZD Škofja Loka pripelje bolnico iz Davče v Škofjo Loko.

3. novembra člani OŠCZ in štabi za CZ v krajevnih skupnostih opravijo preglede poplavljenih stanovanj v sodelovanju z občinskim odborom RK in Centrom za socialno delo. OŠCZ usklajuje potrebe po mehanizaciji ter pomaga pri sanaciji plazu v Selcih. Gradbeno podjetje Tehnik položi v potok Selnica betonske cevi za zavarovanje plazu. Preko Republiškega štaba za civilno zaščito si zagotovijo 60 - tonsko dvigalo za postavitev mostu v Železnikih. 5. novembra ob 17. uri je v Železnikih odprt most za promet vozil, težkih do 3 tone. Občinski štab za CZ prekine dežurstvo (Zadnik, 1991: 128-130).

Ves ta čas od 1. do 5. novembra pa gasilci, pripadniki CZ nadaljujejo z odstranjevanjem zemeljskih plazov in usadov, s prečrpavanjem vode iz posameznih

objektov, čiščenjem kanalizacije, prečrpavanjem nafte in čiščenjem cistern za kurilno olje.

8.1.4. Udeleženci v zaščiti in reševanju

V zaščiti in reševanju so sodelovali občinski štab za civilno zaščito, štabi in enote za CZ v prizadetih krajevnih skupnostih, gasilske enote iz 29 gasilskih društev, specializirane enote civilne zaščite, GP Tehnik Škofja Loka, Komunalno podjetje Škofja Loka, Petrol Ljubljana, GRS Škofja Loka, IMS Domžale, Cestno podjetje Kranj, Občinski odbor RK ter Center za socialno delo. Pomagali so tudi obrtniki s svojo mehanizacijo in opremo. Veliko dela so opravili tudi občani sami. V akciji je sodelovalo preko 800 gasilcev in pripadnikov civilne zaščite (735 gasilcev), ki so opravili prek 12000 delovnih ur (gasilci prek 10000) (Zadnik, 1991:130).

Naloge zaščite, reševanje in pomoči so bile zadovoljivo opravljene. Glede na vode, ki so zelo hitro naraščale in prešle v ujmo, so ocenili, da službe za opazovanje in obveščanje v krajevnih skupnostih niso opravile svoje naloge. O stanju in dejavnostih, ki so se izvajale v občini, je OŠCZ sproti obveščal Republiški štab za CZ prek občinskega centra zvez. Pri zaščiti in reševanju se je pokazalo, da so v takih razmerah nujno potrebni tudi geologi (Zadnik, 1991: 130).

8.2. Nesreča z nevarno snovjo v Gorenjski predilnici Škofja Loka 17. januarja 1999

Gorenjska predilnica Škofja Loka je eno od podjetij na tem območju, ki skladišči in v svojem proizvodnem procesu uporablja nevarne snovi. 17. januarja 1999 ob 7^h je prišlo zaradi tehnične napake grelca v rezervarju z mazutom najprej do eksplozije in nato še do razlitja mazuta. Do razlitja je prišlo zaradi mehanske okvare rezervarja, ki je bil močno deformiran, tako da je iz njega izteklo 16 m³ mazuta. Ob razlitju je prišlo do onesnaženja potoka, saj se je mazut razlil okoli rezervarja po dvorišču, potem pa je začel odtekati v kanalizacijo meteornih voda in nato v potok Žabnico, kamor se je steklo okoli 300 kg mazuta. Potrebna je bila sanacija, saj bi lahko prišlo do večje onesnaženosti potoka Žabnica in tudi reke Sore, posledično pa bi lahko prišlo do pogina rib. Prostovoljno gasilsko društvo Trata, ki je pristojno za odpravljanje posledic nesreče na tem območju – ni imelo primernih sredstev za sanacijo, zato so na pomoč priskočili gasilci iz Javnega zavoda Gasilsko reševalne službe Kranj. Zaradi bojazni, da bi mazut odplaval naprej, so pregledali celotno strugo potoka Žabnica do

izliva v Soro, vendar onesnaženja ni bilo opaziti, zato so začeli s pobiranjem mazuta iz Traškega grabna. Pobrali so okoli 300 kg mazuta, pripravili so se tudi na to, da bi začeli pobirati mazut iz kanalizacije, če bi le-ta še odtekal, vendar se odgovorne osebe za ta poseg niso odločile. Odločili pa so se, da se bo meteorna voda prečrpavala v drugo kanalizacijo. Gorenjska predilnica ima organizirano prostovoljno industrijsko gasilsko društvo, tako da ima usposobljene delavce za ravnanje z nevarnimi snovmi. Ti delavci so pričeli pobirati mazut okoli rezervarja in po dvorišču. V tovarno so pripeljali tudi veliko potopno črpalko za črpanje vode, če da bi v primeru dežja prišlo do dviga meteornih voda.

Ko so nezgodo sanirali do te meje, da ni bilo več nevarnosti za okolje, so se odločili, da bodo s sanacijo nadaljevali naslednji dan, ko bo ob dnevni svetlobi možno videti dejanske posledice in bo tudi odstranjevanje le-teh bistveno lažje.

Prvi dan je v intervenciji sodelovalo 7 poklicnih gasilcev, 7 prostovoljnih gasilcev in 10 ostalih sodelujočih, ki so uporabljali 5 gasilskih vozil. Sama intervencija je trajala 4 ure (Gasilska zveza Škofja Loka, 17.1.1999).

8.3. Požar v Termu Bodovlje 11. januarja 1999

Resen problem predstavljajo požari v industrijskih objektih, kjer je visoka požarna obremenitev in hitre intervencije ob začetnih požarih preprečijo katastrofo. Požar v Termo Bodovlje, ki se ukvarja s proizvodnjo nekovinskih mineneralnih izdelkov, 11. januarja 1999 pa je primer, kjer bi hitrejša intervencija gasilskih enot povzročila izgubo človeških življenj. Zaradi pregretja olja v proizvodnji kamene volne je ob 5²⁰ prišlo do požara na proizvodnih trakovih. Prva gasilska enota je prišla na kraj nesreče čez dvajset minut in je pri ogledu situacije ugotovila, da močno gori v sredini proizvodne hale. V času priprave na intervencijo je ogenj zajel tudi viličarja, ki za pogonsko sredstvo uporablja plin. Zaradi velike vročine je jeklenka s plinom eksplodirala, tako da se je ogenj razširil po celotnem delovnem obratu.

Ker pa v Termo Bodovlje v svojem proizvodnem procesu uporabljajo tekoč kisik, je obstajala nevarnost, da bi plameni zajeli tudi rezervar s tekočim kisikom, ki se je nahajal zunaj objekta. Zato so morali gasilci hladiti tudi ta rezervar, saj bi lahko v nasprotnem primeru prišlo do silovite eksplozije. Požar so pogasili v eni uri in pol, vendar je kljub temu prišlo do velike materialne škode - 120 milijonov tolarjev in prekinitve proizvodnje.

Požar so gasili poklicni in prostovoljni gasilci štirih gasilskih društev, in sicer Škofja Loka, Stara Loka, Trata in JZ GRS Kranj. Pri gašenju pa je sodelovalo devetnajst prostovoljnih gasilcev, štiri poklicni gasilci in trije policisti, delavci MNZ (PGD Škofja Loka, 11.1.1999).

Velja prepričanje, da bo posledic požara čim manj, čim prej bodo gasilske enote prišle na kraj nesreče. V primeru požara v Termo Bodovlje pa lahko rečemo, da je bil prav čas, ki so ga gasilske enote porabile, da so prišle na kraj nesreče, tisti, ki je preprečil še večjo katastrofo oziroma izgubo življenj, saj je prišlo do eksplozije jeklenke s plinom v času, ko so se pripravljali na intervencijo. Pri gašenju požara v delovnem obratu so upoštevali tudi dejstvo, da bi lahko zaradi vročine prišlo do eksplozije rezervarja s tekočim kisikom, ki je bil nameščen zunaj obrata. Čeprav je bila škoda požara izredno velika, pa lahko ocenim, da so gasilske enote dobro opravile svojo nalogo.

8.4. Zemeljski plaz v naselju Zminec pri Škofji Loki 22. novembra 2002

8.4.1. Opis dogodka

Eno od območij za proženje zemeljskih plazov v občini Škofja Loka je območje naselja Zminec pri Škofji Loki. V tem naselju se je 22. novembra 2002 ob 13¹⁵ splazila gmota umetno nasute zemlje na zelo strmem pobočju pod hišama številka 84 in 85. Rob ugreza zemlje pri hiši številka 84 je bil okoli 8 m od hiše, pri hiši številka 85 pa okoli 3 m od hiše. Plaz je podrl del gozda v obsegu 2400 m², podrle pa so se tudi umetno zgrajene pregrade z umetno nasuto zemljo, vendar na stanovanjskih hišah ni bilo vidnih nobenih sprememb. Večina plazov je povezana z nestrokovnimi človeškimi posegi v prostor in velik pomen za nastanek tega plazov lahko pripišemo neustrezno speljanim odtokom meteornih voda (Občinski štab CZ Škofja Loka, 22. 11.2002).

8.4.2. Izvedeni zaščitni ukrepi

S pomočjo poverjenikov civilne zaščite ter v obliki samopomoči in medsebojne pomoči so v akcijo vključeni tudi krajani, ki so v neposredni bližini ogroženih.

Že prvi dan (22. novembra) so zato krajani po naročilu Občinskega štaba CZ zasuli vse razpoke v zemlji, jih prekrili s PVC folijo in s pomočjo cevi odvedli meteorno vodo stran od plazovitega območja. S tem so preprečili se hitrejše plazenje.

Potrebno pa je bilo aktivirati tudi posamezne strokovnjake s področja geologije in gradbeništva, zato si je naslednji dan plazišče ogledal predstavnik iz podjetja GEOT d.o.o., ki je ocenil, da trenutno ni nevarnosti za objekte, da pa je potrebno opazovanje, da ne bi prišlo do nastanka razpok.

V ponedeljek 25. novembra 2002 je bila situacija predstavljena županu in ustreznim službam na Občini Škofja Loka. Naročili so geodetski posnetek območja, da se pripravi poročilo in predlog sanacije.

Domačini so stalno spremljali dogajanje in stavbe na plazovitem območju in ob poslabšanju razmer takoj obveščali Republiški center za obveščanje na številki 112. Same razmere si je večkrat ogledal tudi poveljnik Občinskega štaba za CZ.

V petek, 6. decembra 2002, so se ob 19⁴⁰ razmere na plazišču poslabšale. Zaradi teme domačini niso videli, kaj se dogaja, zato so na kraj odšli gasilci in osvetlili območje plazišča. Sprožila se je manjša gmota zemlje, vendar pa do sprememb na stavbah ni prišlo.

V intervenciji so sodelovali trije prostovoljni gasilci in dva pripadnika CZ, pomagali pa so jim domačini prizadetega območja (Občinski štab CZ Škofja Loka, 22.11.2002).

Po mojem mnenju so bili izvedeni zaščitni ukrepi izvedeni ustrezno. Celotno koordinacijo odpravljanja posledic zemeljskega plazju je vodil Občinski štab CZ Škofja Loka, v akcijo pa so bili vključeni tudi krajani preko samopomoči in medsebojne pomoči. Vzpostavili so tudi stik s pooblaščenimi institucijami za izdelavo ustrezne dokumentacije za sanacijo plazju. Vendar pa bi bilo potrebno predhodno upoštevati, da je pri posegih v prostor potrebno strogo upoštevati lokacijsko in gradbeno dokumentacijo in se izogibati vseh področij, na katerih se prožijo zemeljski plazovi. Tudi geologi bi morali sodelovati že, ko se izvajajo posegi v prostor, in ne šele takrat, ko že pride do nastanka zemeljskega plazju.

9. ZAKLJUČEK

Sistem varstva pred nesrečami skupaj z obrambnim sistemom in varnostnim sistemom tvori sistem nacionalne varnosti Republike Slovenije. Sistem varstva pred nesrečami celovito ureja Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami. Temeljne naloge sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami so preprečevanje nesreč, pripravljenost na nesreče, zaščita pred nevarnostmi, reševanje in pomoč ob nesrečah

in sanacija posledic nesreč. Z namenom uresničevanja teh nalog se organizirajo prostovoljne, poklicne in dolžnostne (civilna zaščita) enote in službe za zaščito, reševanje in pomoč. Težišče delovanja samega sistema je v lokalnih skupnostih, saj so občine poleg državnih organov, gospodarskih družb, zavodov, organizacij ter samega prebivalstva odgovorne za preprečevanje in odpravljanje nevarnosti ter pravočasno ukrepanje ob nesrečah.

Za območje Selške in Poljanske doline je značilno, da si ga delijo štiri občine - občina Škofja Loka, občina Gorenja vas - Poljane, občina Železniki in občina Žiri. Vsaka od teh občin ima na podlagi Uredbe o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč organizirane enote in službe za zaščito, reševanje in pomoč občinskega pomena. Za zmanjševanje števila nesreč, zmanjševanje števila žrtev, boljšo organiziranost enot in služb za zaščito, reševanje in pomoč ter načrtovanje zaščitnih ukrepov na ogroženem območju pa ima vsaka od občin izdelane ocene ogroženosti od naravnih in drugih nesreč.

Za območje Selške in Poljanske doline se ocenjuje, da so možne večje nesreče, kot so: potres, poplave, požari, zemeljski plazovi, razlitje nevarnih snovi, vihar, suša in druge nesreče (v prometu, onesnaženje pitne vode, eksplozija plina). Poplave in zemeljski plazovi so tiste naravne nesreče, ki se pojavijo ob vsakem večjem deževju in povzročijo tudi največ škode. Največjo nevarnost za povzročitev nesreče z nevarno snovjo so ceste, po katerih tovornjaki vsakodnevno prevažajo velike količine naftnih derivatov in drugih nevarnih snovi. Ker na tem območju ni proizvodnih obratov, ki bi proizvajali nevarne snovi, nevarnost predstavljajo podjetja, ki uporabljajo nevarne snovi v proizvodnem procesu (Niko Železniki, Alples, Domel Železniki, Jelovica, Alpina, Etiketa Žiri itd.).

Čeprav sodi območje Selške in Poljanske doline z meteorološkega vidika v prostor, ki nima večjih neposrednih ogroženosti od viharja, se močni vetrovi lahko pojavljajo skozi celo leto, najmočnejši pa so aprila in junija in so povezani s pojavom neviht.

Z vidika potresne ogroženosti se za to območje predvidevajo potresni sunki od 7. do 8. stopnje po MSK. Najbolj potresno ogrožene so visoke zgradbe na območju Škofje Loke, Gorenje vasi, Železnikov in Žirov ter stari mestni jedri Železnikov in Škofje Loke.

Suša se na tem območju kaže kot pomanjkanje pitne vode na hribovitih območjih in na prodnatih predelih ravninskega sveta Selške in Poljanske doline, zlasti so to območja, ki so bolj oddaljena od strug rek in potokov.

Tako kot v primeru potresa so tudi v primeru požara najbolj ogrožena stanovanjska naselja v Škofji Loki, Gorenji vasi, Železnikih in Žireh, kjer so značilni bloki in stolpnice in ob reševanju in pomoči osnovna gasilska oprema ni zadosti, ter stari mestni jedri Železnikov in Škofje Loke, ki sta zaradi ozkih ulic izredno težko dostopni.

Za varstvo pred vsemi nesrečami ima občina Škofja Loka, tako kot vse druge občine v na tem območju in v Sloveniji, organizirane sile za zaščito, reševanje in pomoč. Glede na velikost, število prebivalcev ter na osnovi Uredbe o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč ima organizirane prostovoljne sile, ki jih sestavljajo operativne gasilske enote Škofja Loka, postaja Gorske reševalne službe Škofja Loka, Društvo za raziskovanje podzemlja Škofja Loka, Kljub ljubiteljev nemških ovčarjev Škofja Loka, Območno združenje Rdečega križa Škofja Loka, ZTS Rod svobodnega Kamnitnika, ZSKSS skavti Škofja Loka in ZRS Radioklub Škofja Loka. Poklicne sile za zaščito, reševanje in pomoč v občini Škofja Loka so SGP Tehnik, Loška komunala Škofja Loka, Mercator Gorenjska, Zdravstveni dom Škofja Loka, Center za socialno delo, Bistra kemična čistilnica, Avtomehanika Škofja Loka ter Alpetour Škofja Loka. Civilno zaščito tvorijo poverjeniki za CZ in njihovi namestniki, enote za prvo pomoč, tehnično reševalne enote, enote za RKB zaščito, služba za podporo in služba za vzdrževanje in uporabo zaklonišč.

Čeprav vsako leto pride do nekaj naravnih in drugih nesreč, za to območje ni značilno pogosto pojavljanje velikih katastrofalnih naravnih in drugih nesreč. Vodna ujma leta 1990 je bila ena takšnih naravnih nesreč, ki je povzročila veliko škode, zlasti v Selški dolini. Leta 1999 sta se zgodili dve veliki nesreči, požar v proizvodnem obratu v Termo Bodovlje, ki je povzročil za okoli 120 milijonov tolarjev škode, ter razlitje mazuta v Gorenjski predilnici Škofja Loka, ki bi lahko povzročilo večje ekološke posledice. Zadnja nesreča, ki se je zgodila na tem območju, je zemeljski plaz v naselju Zminec pri Škofji Loki, ki do sedaj ni povzročil večje materialne škode ter ogrozil življenja stanovalcev.

Tu se postavi vprašanje, ali obstaja med občinami, ki si delijo območje Selške in Poljanske doline, kakšen organ, ki bi koordiniral odpravljanje posledice nesreče, ki bi zajela celotno območje.

Območje Selške in Poljanske doline je do leta 1995 spadalo pod skupno občino Škofja Loka in je imelo enotne sile za zaščito, reševanje in pomoč. Leta 1995 so na osnovi Zakona o ustanovitvi občin in določitvi njihovih območij v okviru reforme

lokalne samouprave nastale na tem območju štiri občine - občina Škofja Loka, občina Železniki, občina Gorenja vas - Poljane in občina Žiri. Na ta način smo dobili štiri samostojne in nepovezane sile za zaščito, reševanje in pomoč. V primeru nesreče Regijski center za obveščanje Kranj, ki zbira informacije o nesreči, ki se je zgodila na tem območju, obvesti ustrezne organe v občini, kjer je nesreča nastala, da se aktivirajo sile za zaščito, reševanje in pomoč. Postavi pa se vprašanje delovanja in koordinacije sil za zaščito, reševanje in pomoč v primeru nesreče, ki prizadene tako Selško kot Poljansko dolino. Območje Selške in Poljanske doline ogrožajo iste naravne in druge nesreče. V primeru, da bi prišlo do (naravne ali druge) nesreče, ki bi obsegala celotno to območje, bi vsaka od občin posledice nesreče odpravljala na svojem območju sama in ne bi prišlo do večje koordinacije med občinami, saj za to območje velja, da nima organa, ki skrbel za lažje in učinkovitejše odpravljanje posledic ter boljšo koordinacijo med občinami na tem področju. Zato bi bilo v prihodnje najbolj primerno, da bi se ustanovil organ, ki bi se aktiviral in vodil delovanje sil za zaščito, reševanje in pomoč v vseh štirih občinah ob nesreči, ki bi zajela večji območja, z namenom čim boljše preventive, čim ukrepanja in čim učinkovitejšega odpravljanja posledic nesreče.

Prvo hipotezo, ki pravi, da se število naravnih in drugih nesreč na območju Selške in Poljanske doline v zadnjih letih povečuje, potrjujem.

Naravne nesreče so stalnica v življenju človeka. Za območje Selške in Poljanske doline sta zlasti značilni dve vrsti nesreč: poplave in zemeljski plazovi. V zadnjih letih so se tako poplave kot zemeljski plazovi pojavljali skoraj vsako leto, saj na tem območju prevladujejo hudourniški potoki, ki poplavlajo ob vsaki večji količini padavin. Zemeljski plazovi se ne prožijo samo ob velikih padavinah, ampak tudi ob nestrokovnih posegih človeka v prostor. Sušna pomlad in poletje povečujeta število požarov v naravi, vendar moramo vedeti, da večina požarov v naravi ne nastane pod vplivom naravnih dejavnikov (npr. udar strele), ampak je glavni vzrok človek s svojim neprevidnim delovanjem in malomarnostjo. Za to območje bi lahko rekli, da je število požarov v naravi spremenljivo, saj se je po izredno velikem številu požarov leta 1993 in majhnem številu požarov leta 1999 število ustalilo na okoli dvajset požarov na leto. Pri nesrečah z nevarnimi snovmi, požarih v objektih in na prometnih sredstvih pa je vidno izredno povečanje števila nesreč. Vzrok za povečanje števila nesreč z nevarno snovjo je mogoče iskati v vse večjem številu tovornjakov, ki

prevažajo naftne derivate in druge nevarne snovi po vse bolj slabo prevoznih cestah, zlasti to velja za določene odseke v Poljanski dolini (Hotavlje - Trebija), vse večji uporabi bencina, kurilnega olja za kurjavo ter vse večjem številu proizvodnih obratov in trgovin, ki skladiščijo ali prodajajo nevarne snovi. Razlog za povečanje števila požarov na objektih in na prometnih sredstvih lahko iščemo v neupoštevanju varnostnih predpisov pri delu in tehničnim napakam na strojih, električni napeljavi itd.

Območje Selške in Poljanske doline je pretežno hribovito, saj se razen ravninskih predelov ob toku Selške in Poljanske Sore nahaja na višini med 500 in 1000 m. Ime sta dolini dobili po Selški in Poljanski Sori, ki s svojimi številnimi pritoki, ki so v stoletjih razrezale območje v številne grape in doline, otežujejo delovanje sil za zaščito, reševanje in pomoč. V hribovitem svetu prevladujejo samotne kmetije in zaselki, ki so pogosto povezani z dolino preko slabo prevoznih cest. V Škofji Loki, Gorenji vasi, Železnikih in Žireh so se ljudje ob izselitvi iz hribovitih predelov naselili v blokkih in stolpnica, kjer v primeru nesreče osnovna zaščitna in reševalna oprema ni zadosti, saj je potrebno reševanje iz višin. Sami stari mestni jedri Škofje Loke in Železnikov s svojimi ozkimi ulicami otežujeta prevoz in delovanje sil za zaščito, reševanje in pomoč. Tudi gozd, ki pokriva okoli šestdeset odstotkov območja ne lajša delovanja sil za zaščito, reševanje in pomoč v primeru naravne ali kakšne druge nesreče.

Zato potrjujem hipotezo, ki pravi, da geografske, hidrografske, vegetacijske, poselitvene in druge značilnosti območja Selške in Poljanske doline otežujejo dejavnosti sil za zaščito, reševanje in pomoč ob naravni ali drugi nesreči, ki se zgodi na tem območju.

10. LITERATURA

a) Knjige:

1. Anžič, Andrej (1997) Varnostni sistem Republike Slovenije. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.
2. Grizold, Anton (1999) Obrambni sistem Republike Slovenije. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijska – varnostna šola.
3. Gams, Ivan (1996) Geografske značilnosti Slovenije. Ljubljana: Mladinska knjiga.
4. (1993) Organizacijska zasnova sistema zaščite in reševanja Republike Slovenije. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Republiška uprava za zaščito in reševanje.
5. (1996) Prostorsko načrtovanje s področja zaščite in reševanja. Ljubljana: URSZR, Oddelek za preventivo.
6. Ušeničnik, Bojan (1994) Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami v Republiki Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Republiška uprava za zaščito in reševanje.
7. Ušeničnik, Bojan (1998) Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami v Republiki Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje.
8. Walker, Jane (1993) Naravne nesreče POTRESI. Ljubljana: DZS.

b) Zborniki:

9. (2003) Občinski zbor 2003. Škofja Loka, Gasilska zveza Škofja Loka.
10. Šipec, Slavko et al., ur. (1999) Naravne in druge nesreče v Republiki Sloveniji v letu 1998. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje.
11. Šipec, Slavko et al., ur. (2000) Naravne in druge nesreče v Republiki Sloveniji v letu 1999. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje.
12. Šipec, Slavko et al., ur. (2001) Naravne in druge nesreče v Republiki Sloveniji v letu 2000. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje.

13. Šipec, Slavko et al., ur. (2002) Naravne in druge nesreče v Republiki Sloveniji v letu 2001. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje.
14. Ušeničnik, Bojan, ur. (2002) Nesreče in varstvo pred njimi. Ljubljana: Uprava RS za zaščito in reševanje.

c) Poglavlja iz zbornikov:

15. Aysan, Y.F. (1993) Keynote paper. Vulnerability assessment. V P.A.Merriman in C.W.A.Browitt (ur.) Natural disasters: protecting vulnerable communities, 1-15.London, Thomas Telford.
16. Grizold, Anton (1998) Institucionalizacija zagotavljanja mednarodne varnosti. V Anton Grizold (ur.) Perspektive sodobne varnosti, 2-13. Ljubljana: FDV.
17. Grizold, Anton (1992) Oblikovanje slovenske nacionalne varnosti. V Aton Grizold (ur.) Razpotja nacionalne varnosti, 59-75. Ljubljana:FDV.
18. Hays, W.W. (1993) Keynote paper. World wide tehnology tranfer for natural disaster reduction. V P.A.Merriman in C.W.A.Browitt (ur.) Natural disasters: protecting vulnerable communities, 489- 501.London, Thomas Telford.
19. Renčelj, Marija (1992) Zmanjšanje nevarnosti poplav v Škofji Loki na sotočju Selške in Poljanske Sore. V Milan Oražen Adamič (ur.) Poplave v Sloveniji, 181-183. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Republiška uprava za zaščito in reševanje in Center za multidisciplinarno proučevanje naravnih nesreč Geografskega Inštituta Antona Melika ZRC SAZU.
20. Ušeničnik, Bojan (1996) Odpravljanje posledic naravnih nesreč. V Bojan Ušeničnik (ur.) Odpravljanje posledic naravnih in drugih nesreč, 10-30. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje.

d) Članki v znanstvenih in strokovnih revijah

21. Adamič Oražen, Milan in Vidic, Franc (1991) Ujma 1990 v Škofjeloškem hribovju. Ujma št.5, 19-24.
22. Godec, Matjaž in Vidrih Renato (2001) Potres 17. avgusta 1999 v Turčiji. Ujma št. 14–15, 182.

23. Malešič, Marjan (1999) Slovenska javnost o varstvu pred nesrečami. Ujma št.13, 343-349.
24. Pejakov, Peter (1994) Sanacija škode, ki jo je povzročila vodna ujma leta 1990 na Gorenjskem. Ujma št. 8, 130-132.
25. Pristov, Janko (1991) Razpored padavin in njihov vpliv na poplave leta 1990. Ujma št. 5, 10-16.
26. Zadnik, Rudi (1991) Delovanje CZ ob poplavah v občini Škofja Loka. Ujma št. 5, 128-130.

e) Dokumenti:

27. Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Uradni list RS, št. 44, 21. 5. 2002.
28. Odredba o določitvi meril za organiziranje in opremljanje enot CZ in služb CZ, št.15, 23.2.2000.
29. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije. Uradni list RS, št. 56, 6.7.2001.
30. Uredba o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč. Uradni list RS, št. 22, 2.4.1999.
31. Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami. Uradni list RS, št. 64, 14.10.1994.
32. (1998) Ocene ogroženosti o možnih vrstah elementarnih in drugih nesreč v občini Škofja Loka. Škofja Loka: Občinski štab za Civilno zaščito.
33. (1998) Ocene ogroženosti o možnih vrstah elementarnih in drugih nesreč v občini Gorenja vas - Poljane. Gorenja vas: Občinski štab za Civilno zaščito.
34. (1998) Ocene ogroženosti o možnih vrstah elementarnih in drugih nesreč v občini Železniki. Železniki: Občinski štab za Civilno zaščito.
35. (1998) Ocene ogroženosti o možnih vrstah elementarnih in drugih nesreč v občini Žiri. Žiri: Občinski štab za Civilno zaščito.

f) Poročila:

36. (1999) Poročilo o intervenciji ob nesreči z nevarno snovjo v Gorenjski predilnici. Škofja Loka : Gasilska zveza Škofja Loka, 17.1.1999.
37. (1999) Poročilo o intervenciji ob požaru v Termo Bodovlje. Škofja Loka: PGD Škofja Loka, 11.1. 1999.

38. (2002) Poročilo o intervenciji ob zemljskem plazju v naselju Zminec pri Škofji Loki. Škofja Loka: Občinski štab za Civilno zaščito, 22. 11. 2002.

g) leksikoni in enciklopedije

39. Dolinar, Ksenja, ur. (1994) Leksikon Cankarjeve založbe. Ljubljana: Cankarjeva založba.
40. Krušič, Marjan, ur. (1984) Leksikon Cankarjeve založbe. Ljubljana: Cankarjeva založba.
41. Planina, Franc (1968) Občina Škofja Loka, 345-352. V Roman Savnik (ur.) Krajevni leksikon Slovenije I. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
42. (1995) The World Encyclopedia, World Book International USA: Library of Congress Catalog.

h) internet viri

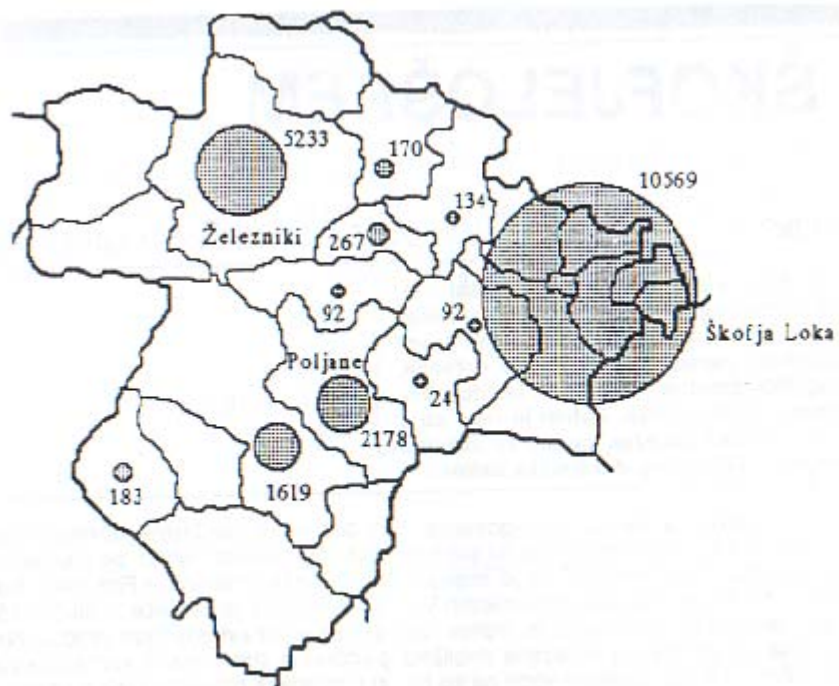
43. Doktrina zaščite, reševanja in pomoči, <http://www.mo-rs.si/urszr> (25.2.2003).
44. Loška komunala Škofja Loka, [http:// www.loska-komunala.si/](http://www.loska-komunala.si/) (15.12.2002).
45. Občina Škofja Loka, <http://www.skofjaloka.si/geografskioris.asp?id =2&subid=2> (13.1. 2003).
46. Občina Škofja Loka, <http://www.skofjaloka.si/zascita.asp?id=1&subid=9> (15.12 2002).
47. Območno združenje Rdečega križa Škofja Loka, <http:// www.rk-skofjaloka.si/> (16.12. 2002).
48. Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje, <http:// www.mo-rs.si/urszr> (10.12.2002).

11. PRILOGA

Slika 4: Poplavljen športni center »Poden« ob poplavi leta 1990

Slika 5: Površina (v m²) poplavljenih stanovanjskih in spremljajočih objektov na območju Selške in Poljanske doline

Slika 6: Oddaljenost plazovitega območja v naselju Zminec pri Škofji Loki od prve stanovanjske hiše

